

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

MOJCA LINDIČ

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

VPLIV EMANCIPACIJE ŽENSK NA STOPNJO LOČITEV

Ljubljana, junij 2009

MOJCA LINDIČ

IZJAVA

Študentka Mojca Lindič izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Jožeta Pavliča Damijana, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 5. 6. 2009

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1. ZGODOVINA ZAKONA IN EKONOMIKA DRUŽINE	2
1.1 Ekonomika družine	3
1.2 Razlike v izbiri partnerja med moškimi in ženskami	4
2. LOČITVE	7
2.1 Splošno o ločitvah	7
2.1.1 Trendi porok in ločitev	7
2.1.2 Primerjava verjetnosti zakonskega življenja med različno izobraženimi	9
2.1.3 Skupno življenje	10
2.1.4 Mednarodna primerjava	10
2.1.5 Sile spreminjanja pogleda na družino	11
2.1.6 Vpliv ločitve na zadovoljstvo (bivših) zakoncev	13
2.2 Udeleženosť žensk na trgu dela, »trgu porok« in v izobraževanju	14
2.2.1 Udeleženosť žensk na trgu dela skozi obdobje	14
2.2.2 Vpliv investiranja žensk v izobraževanje glede na grožnjo ločitve	16
2.2.3 Vpliv zmanjšanešga števila moških na obnašanje žensk	17
2.2.4 Vpliv grožnje ločitve na število opravljenih delovnih ur	18
2.3 Vpliv ločitvenih zakonov na število ločitev	18
2.3.1 Ločitveni zakoni v Evropi	19
3. EMPIRIČNI TEST VPLIVA EMANCIPACIJE ŽENSK NA STOPNJO LOČITEV V EVROPSKIH DRŽAVAH	21
3.1 Hipoteza in empirični model	22
3.2 Podatki	23
3.3 Model	26
3.3.1 Specifikacija modela	26
3.3.2 Model po metodi najmanjših kvadratov (Ordinary least squares, OLS)	27
3.3.3 Metoda fiksnih učinkov (Fixed Effects, FE)	27
3.3.4 Metoda slučajnih vplivov (Random Effects, RE)	28
3.4 Ocenjevanje modelov	29
3.4.1 Opis modelov	29
3.4.2 Rezultati in razlaga rezultatov	30
3.4.3 Hausmanov test	31
3.5 Ocenjevanje reduciranih modelov	33
3.5.1 Opis modelov	33
3.5.2 Rezultati in razlaga rezultatov	33
3.5.3 Hausmanov test	34
3.6 Razprava	35
SKLEP	36
LITERATURA IN VIRI	39

KAZALO SLIK

Slika 1: Grafični prikaz porok in ločitev na tisoč prebivalcev (ZDA, od 1860 do 2005)	8
Slika 2: Grafični prikaz odstotka poročenih po starosti (ZDA, od 1880 do 2000)	9
Slika 3: Grafični prikaz udeležnosti na trgu dela za moške in ženske glede na starost in zakonski stan (ZDA, od 1890 do 2004)	14
Slika 4: Grafični prikaz zaslužka žensk kot delež zaslužka moških (ZDA, od 1960 do 2003) ..	15
Slika 5: Grafični prikaz poklicev diplomiranih žensk (ZDA, od 1940 do 2000, starost žensk: od 30 do 34 let).....	16
Slika 6: Grafični prikaz števila ločitev na 1000 prebivalcev v evropskih državah leta 2005 ..	24
Slika 7: Grafični prikaz odnosa med spremenljivkama »locpor« in »studznam« v Nemčiji ...	27
Slika 8: Grafični prikaz odnosa med spremenljivkama »llocpor« in »lstudznam« v Nemčiji. ..	27

KAZALO TABEL

Tabela 1: Mednarodna primerjava	11
Tabela 2: Ločitveni zakoni v izbranih evropskih državah, obdobje: od 1950 do 2003	21
Tabela 3: Presečni podatki spremenljivk modela	25
Tabela 4: Rezultati Modelov od 1 do 5 [#]	31
Tabela 5: Rezultati Hausmanovih testov od 1 do 4.....	32
Tabela 6: Rezultati Modelov od 6 do 8 [#]	34
Tabela 7: Rezultati Hausmanovega testa od 5 do 7	34

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Razlaga rezultatov modelov	1
Priloga 2: Povezave med spremenljivkami po državah	5
Priloga 3: Spremenljivke in njihove glavne komponente po državah.....	9
Priloga 4: Slike gibanja korelacijskih koeficientov v času za posamezno državo	15
Priloga 5: Grafični prikazi gibanja spremenljivk v času	22

UVOD

V odločitvah o partnerju, ljubezni in zakonu je prisotno veliko racionalnega razmišljanja, čeprav se tega ponavadi ne zavedamo. Zgodovinarji raziskujejo, kako se je spreminjala zgodovina zakona, biologi vedo, zakaj se zaljubimo, medtem ko psihologi v največji meri spremljajo duševne procese znotraj posameznika v razmerju z drugo osebo. Ekonomisti v ozadju izbire partnerja, ljubezni in zakona vidijo skrita dejanja razuma. V ekonomski teoriji se s preučevanjem odnosov že vrsto let ukvarja ekonomika družine.

Romantična partnerja uživata v družbi drug drugega in se imata rada. Toda mož in žena sestavljata tudi gospodinjstvo, delita si delo in stroške skupnega življenja. Ekonomske spremembe, ki so se začele v 50. letih prejšnjega stoletja, so vplivale na povišano stopnjo ločitev v razvitih državah. Slednje je bilo predvsem posledica bolj enakovrednega obravnavanja žensk tako znotraj zakona z možem kot na trgu delovne sile, večje udeležnosti žensk v izobraževanju, oziroma emancipacije žensk na splošno. V omenjenem časovnem obdobju se je začela uveljavljati tudi možnost unilateralne ločitve.

Namen moje diplomske naloge je raziskati ekonomsko teorijo, ki obravnava partnerstvo in zakon z ekonomskega vidika. Večina ekonomskih raziskav je bila narejena na podlagi podatkov Združenih držav Amerike. Preverila bom, ali njihove trditve držijo tudi v izbranih evropskih državah ter poskusila potrditi hipoteze, da ima emancipacija žensk vpliv na povečano stopnjo ločitev tudi v evropskih državah.

V teoretičnem delu se bom najprej posvetila zgodovini zakona – kako se je skozi zgodovino razvijalo razmerje med možem in ženo ter kako se je spreminjal odnos družbe do zakona oziroma ločitve. Nato bom na kratko predstavila vejo ekonomije, ki obravnava medsebojne odnose, to je ekonomiko družine. Točka 1.2 predstavlja razlike v izbiri partnerja med moškim in žensko. Ekonomisti so izvedli vrsto raziskav, iz katerih je razvidno različno obnašanje obeh spolov pri izbiri partnerja.

Sledi obsežnejše poglavje o ločitvah, v katerem bom obravnavala trende porok in ločitev, primerjala verjetnost odločitve za zakonsko življenje med različno izobraženimi ljudmi, predstavila skupno življenje z vidika ekonomista ter povzela raziskavo odnosa do skupnega življenja in zakona v različnih državah po svetu. Sledi razprava o spreminjanju odnosa do družine ter vpliv ločitve na zadovoljstvo posameznika.

V točki 2.2 bom predstavila spreminjanje udeležnosti žensk na trgu dela, »trgu porok« in v izobraževanju. Sledi točka 2.3 z opisom vpliva ločitvenih zakonov na število ločitev, kjer sem se osredotočila predvsem na ločitvene zakone v Evropi.

V empiričnem delu bom najprej predstavila spremenljivke, obliko modela ter uporabljene metode. Sledijo različni modeli, ki sem jih ocenjevala z ekonometričnim paketom, in razlaga rezultatov. Nato bom glavne ugotovitve povzela v sklepih. Na koncu sem dodala spisek uporabljene literature in virov ter priloge.

1. ZGODOVINA ZAKONA IN EKONOMIKA DRUŽINE

Mnoga leta nazaj, ko so naši predniki še živeli v jamah, je imel otrok več možnosti, da bo preživel, če bosta nanj pazila oba starša. Samski starš je moral namreč, poleg skrbi za otroka, sam loviti in nabirati hrano. To bi bil lahko eden izmed razlogov za začetek skupnega življenja dveh partnerjev oziroma zakona (Harford, 2008, str. 72).

Kot so se spreminjali razlogi za poroko, se je skozi obdobja zgodovine spreminjal tudi odnos ljudi do zakona. Starodavna ljudstva (Hebrejci, Germani, Rimljani in Grki) so poroke sklepali predvsem iz praktičnih razlogov – ohranjanje družine, dedovanje – ter iz ekonomskih razlogov. Poroka med moškim in žensko je bila večinoma dogovorjena vnaprej, od nje pa sta imeli korist predvsem obe družini zakoncev. Šele srednjeveški trubadurji so razmerju med moškim in žensko dodali pridih romantičnosti (O porokah, 2009). Danes so razlogi za poroko predvsem naslednji: zakonska, socialna in ekonomska stabilnost, ustvarjanje družine, izobraževanje in vzgajanje otrok, javno priznanje ljubezni ter pridobitev državljanstva (Wikipedia – poroke, 2009).

Z razvijanjem odnosa do zakona se je spreminjal tudi položaj ženske v zakonu. V starem veku je imela ženska veliko manj pravic kot njen partner. Žene starih Grkov so imele do svojih mož podrejen položaj in so večinoma ostajale doma. Njihova glavna skrb je bila vzgoja otrok in vodenje gospodinjstva, medtem ko so njihovi možje služili denar. Ločitve so bile redke, saj so samski Grki veljali za manjvredne; sicer pa se je mož lažje ločil od žene kot obratno. V začetku obdobja rimskega imperija je imel mož velik vpliv na svojo ženo in otroke, sčasoma pa se je položaj moškega in ženske začel izenačevati (Humboldt Univerza, 2009).

S širjenjem krščanstva so se odnos do zakona in z njim povezani običaji pričeli spreminjati. Poroke so začele prehajati pod domeno Cerkev. Bistveni spremembi sta bili odprava ločitev (zakon naj bi trajal do smrti enega izmed partnerjev) ter povečano število omejitev, povezanih z zakonom. V srednjem veku so na zakon povečini še vedno gledali predvsem iz praktičnega in ekonomskega vidika. Položaj žene v primerjavi z moškim se je v nekaterih državah sicer izboljšal, medtem ko so bile ženske v večini držav še vedno v podrejenem položaju (Humboldt Univerza, 2009).

Veliko vlogo v zgodovini zakona je imela protestantska revolucija v 16. stoletju. Protestanti so imeli drugačen pogled na zakon kot katoličani; predvsem kar se tiče ločitve in nekaterih ekstremnih omejitev. Posledica tega je bil spremenjen pogled na poroke v večini zahodnoevropskih držav. Poroke niso bile več glavna domena Cerkev, temveč so povečini postale uradne šele s potrdilom države. Ko so se zakoni glede porok in ločitev oddaljili od Cerkev, so tudi ženske začele počasi postajati bolj enakopravne svojim moškim partnerjem. Poleg tega je bilo vse manj porok, ki so jih vnaprej določili starši in več tistih, temelječih na ljubezni in osebni odločitvi posameznika. Kljub temu je imel mož v 19. stoletju še vedno veliko več pravic kot njegova žena; med drugim je nadzoroval tudi njeno lastnino (Humboldt Univerza, 2009).

Ženske se dandanes še vedno borijo za svojo enakopravnost v zakonu, vendar pa tega v marsikateri (celo evropski) državi še niso dosegle (Humboldt Univerza, 2009).

1.1 Ekonomika družine

Vse od John von Neumannove teorije iger, ki je obljubljala pomoč pri razumevanju ljubezni in zakona, so bili ekonomisti željni raziskovati, kako ljudje izbiramo partnerja ter kako se razvijajo razmerja (Harford, 2008, str. 63).

Čeprav je družino kot temelj priznaval že Adam Smith, je bil ta pojem – z izjemo Malthusovega modela rasti prebivalstva – deležen podrobnejših ekonomskih raziskav šele po letu 1950. Med najbolj opazne ekonomiste na tem področju sodi Gary Becker (Wikipedia – ekonomika družine, 2009).

Med področja raziskovanja ekonomike družine spadajo (Wikipedia – ekonomika družine, 2009):

- rodnost,
- zdravje otrok in smrtnost,
- altruizem znotraj družine,
- razporeditev dela med spoloma (znotraj gospodinjstev in na trgu dela),
- izbor partnerja, poroke in ločitve,
- ozadje družine in priložnosti za otroke,
- medgeneracijska mobilnost in neenakost,
- človeški kapital ter
- socialna varnost.

Ljudje (kot veliko ostalih inteligentnih sesalcev in živali) se že podzavestno zavedamo pomembnosti družine oziroma genov, ki se prenašajo z družino. Mlada veverica, ki še ni imela potomcev, spusti opozorilni krik, ko opazi nevarnega plenilca. S tem ponavadi zapečati svojo usodo, saj plenilca s krikom opozori nase. Znanstveniki so dolgo raziskovali, kaj je vzrok takega obnašanja. Ugotovili so, da se veverica zaveda, da mora opozoriti svoje sorodnike pred plenilcem. S tem nekako tudi nadaljuje »svojo vrsto«, saj imajo bratje in sestre zelo podobne gene, medtem ko so geni med bratranci in sestričnami precej manj podobni. Veverica je tako pripravljena žrtvovati svoje življenje, kljub temu da še ni imela potomcev, saj se zaveda, da bo z opozorilnim krikom rešila svoje najbližje sorodnike, ki bodo nadaljevali rod naprej in s tem posredno širili tudi gene žrtvujoče se veverice. Podobno nezavedno ravnanje je bilo dokazano pri ljudeh – utaplajoči bo imel največ možnosti rešitve, če ga bo zagledal brat oziroma sestra ali eden izmed staršev. Manjše možnosti bodo pri bratrancu oziroma sestrični, še manjše pri tujcu. Bližnji sorodniki bodo najprej pripravljene tvegati lastno življenje s skokom v nevarno reko, da bi rešili svojega brata, sestro ali otroka (Wright, 2008, str. 155–161).

Na pomembnost ekonomije družine je opozarjal že Becker in poudaril pomen osredotočanja ekonomske teorije tudi na velikost družin, vključenost poročenih žensk v trg dela, človeški kapital, razlike med spoloma in podobno (Becker, 1974, str. 317). V enem izmed kasnejših člankov je avtor izpostavil, da imajo družine velik vpliv na ekonomijo, medtem ko razvoj ekonomije bistveno vpliva na spremembo strukture in odločitve v družini (Becker, 1988, str. 11).

Kar se tiče vloge ženske kot žene in matere, Becker pravi, da bodo poročene ženske z večjo verjetnostjo na trgu dela, ko bodo njihove plače višje ali ko bodo plače njihovih partnerjev nižje. Becker dodaja, da poročene ženske namenijo več časa aktivnostim zunaj delovnega trga – na primer vzgoji otrok – kot poročeni moški (Becker, 1974, str. 318).

1.2 Razlike v izbiri partnerja med moškimi in ženskami

Vrsta ekonomistov (Fisman, Iyengar, Kamenica, Simonson, Belot, Francesconi & Hitsch, idr.) je raziskovala, kako se izbira partnerja razlikuje po spolu. Večina poskusov je temeljila na podatkih s tako imenovanih »hitrostnih zmenkov« ter internetnih klepetalnic, kjer se srečujejo ljudje, ki iščejo partnerja.

Belot in Francesconi v svojem članku ugotavljata, da je za začetek zveze potrebnih več med seboj prekrivajočih se dejavnikov; usklajenost preferenc obeh posameznikov (povpraševanje) ter (ne)dostopnost potencialnih partnerjev na »trgu« (ponudba). V eksperimentu kasneje raziskujeta, katerim lastnostim dajejo pri izbiri partnerja prednost ženske oziroma moški (Belot & Francesconi, 2006, str. 1).

Že omenjeni hitrostni zmenki ponujajo, da stranka v vnaprej določenem času spozna veliko število potencialnih kandidatov za zmenek. Udeleženci teh dogodkov plačajo določen znesek in prejmejo »garancijo« ki jim omogoča, da se naslednjega srečanja udeležijo brezplačno, če na prejšnjem niso našli primerne osebe za povabilo na zmenek. Hitrostnih zmenkov se večinoma udeležujejo ljudje v starostni skupini od 23 do 50 let. Ponavadi je prisotnih skupno manj kot 60 udeležencev. Po registraciji se udeleženci hitrostnega zmenka posedejo za mize. Čas enega zmenka traja tri minute, nato pa se moški presedejo k mizi naslednje kandidatke. Po zaključenem dogodku udeleženci posredujejo svoje snubitve agenciji. Agencija vse snubitve zbere in posreduje kontaktne podrobnosti le tistim posameznikom, ki so dali snubitev drug drugemu (Belot & Francesconi, 2006, str. 5–7).

Glede na podatke s številnih hitrostnih zmenkov, ki sta jih spremljala v letih 2004 in 2005, sta Belot in Francesconi dobila zanimive rezultate. Ko moški in ženske izbirajo potencialnega partnerja, njihova izbira temelji predvsem na fizičnih atributih, ki odražajo socialno-ekonomski status nasprotnega spola. Pomembno pa je poudariti, da velikost skupine (ponudba na trgu) pomembno vpliva na število danih ponudb za zmenke pri obeh spolih. Ženske so na primer manj izbirčne na trgih, kjer je manj moških – vpliv tržnih razmer prevlada nad preferencami vsakega posameznika (Belot & Francesconi, 2006, str. 7–22).

Moški bodo bolj verjetno dobili povabilo na zmenek, če so mlajši in visoki, priljubljenost žensk pa se viša, če so mlajše in vitke. Preference se razlikujejo tudi glede na starost kandidata oziroma kandidatke. Mlajše ženske imajo raje mlajše in visoko izobražene moške, ki ne delajo v fizičnih poklicih, medtem ko starejše ženske izbirajo starejše, višje, nekadilce in nižje izobražene moške. Po drugi strani bodo mlajši moški bolj verjetno izbrali žensko, ki je mlajša in bolj izobražena, starejši moški pa bolj cenijo ženske, ki so starejše, višje in vitke (Belot & Francesconi, 2006, str. 7–22).

Na izbor partnerja vpliva tudi izobrazba. Ponavadi daje kandidat prednost partnerju s podobno ravni izobrazbe; bolj izobraženi kandidati in kandidatke tudi sami izbirajo bolj izobražene partnerje. Zanimivo je, da je pri moških izobrazbena raven pozitivno povezana s starostjo in z višino, medtem ko pri ženskah ni zaznati te povezave. Po drugi strani pa je kajenje negativno povezano z izobrazbo, ne glede na spol. Izobrazba in poklic sicer nista najpomembnejša pri izbiri partnerja; kljub temu rezultati kažejo, da bolj izobražene ženske lažje dobijo partnerja kot manj izobražene. Slednje so v povprečju tudi manj izbirčne pri izbiri partnerja kot bolj izobražene ženske (Belot & Francesconi, 2006, str. 7–22).

Med drugim Belot in Francesconi ugotavljata tudi, da so ženske zahtevnejše pri izbiri partnerja kot moški (skoraj polovica žensk ponavadi ne da nobenega povabila na zmenek) ter da so ženske v povprečju tudi privlačnejše kot moški (glede na to, da dajo moški več povabil na zmenke kot ženske). Na priljubljenost moških pozitivno vpliva, če imajo otroka, medtem ko na priljubljenost žensk slednje nima vpliva. Pozitiven vpliv na priljubljenost žensk imajo skupni interesi (Belot & Francesconi, 2006, str. 7–22).

Fisman, Iyengar, Kamenica in Simonson so leta 2006 objavili članek, v katerem so prav tako raziskovali razlike med spoloma v izbiranju partnerja na podlagi rezultatov hitrostnih zmenkov. Pri tem so se nekatere ugotovitve Belota in Francesconia potrdile, druge ne.

Fisman, Iyengar, Kamenica in Simonson so ugotovili, da ženske dajejo pri izbiri partnerja večjo prednost inteligenci, ambicioznosti in socialnemu statusu, medtem ko se moški odzivajo bolj na fizično lepoto. Moški v povprečju celo ne cenijo ženske inteligence in ambicioznosti, če le-ta presega njihovo (Fisman et al., 2006, str. 673–687).

Zanimiva razlaga za omenjene različne preference je, da vse to izvira iz različnih starševskih vlog. Moški želijo nagnosko najti žensko, ki bo sposobna roditi otroke, ženske pa iščejo moškega, ki bo sposoben njune otroke preživljati skozi življenje. Ta razlaga tudi podpira ugotovitev, da ženske bolj cenijo tiste moške, ki izhajajo iz premožnejših družin, medtem ko moški nimajo teh preferenc. V primerjavi z moškimi gledajo ženske torej na otroke kot na dolgoročno investicijo, zato so tudi bolj »izbirčne« pri izbiri partnerja. Za otroka bodo morale skrbeti na primer petnajst let, kar je dokaj dolgo zavezujoče obdobje (če bi npr. otroka zapustile po že petih letih, ko ta še ne bi mogel skrbeti zase, bi bil ves petletni vloženi trud zaman) (Trivers, 2006, str. 145).

Podobno kot Belot in Francesconi (2006) so tudi Fisman, Iyengar, Kamenica in Simonson potrdili, da so skupni interesi pozitivno povezani z odločitvijo moških glede partnerice, medtem ko na odločitev ženske nimajo vpliva. Potrdili so tudi ugotovitev, da so ženske bolj izbirčne kot moški in da je slednje povezano s ponudbo na trgu. Izbira moških ni odvisna od ponudbe na trgu, medtem ko izbirčnost žensk narašča z večanjem ponudbe na trgu oziroma z večanjem skupine (Fisman et al., 2006, str. 689–692).

Hitsch, Hortaçsu in Ariely so leta 2005 objavili članek, v katerem so tudi raziskovali lastnosti, pomembne pri izbiri partnerja. Eksperiment so naredili s pomočjo spletne strani, kjer se srečujejo ljudje, ki iščejo partnerja.

Hitsch, Hortaçsu in Ariely so v raziskavo vključili tudi pojem atraktivnosti. S pomočjo zunanjih sodelavcev so ocenili slike tistih uporabnikov, ki so bili pripravljeni pokazati svojo sliko. Ugotovili so, da manj privlačen moški ne bo pristopil do nadpovprečno privlačne ženske, če bo ocenil, da je zelo majhna verjetnost za dogovor o zmenku; oziroma je ta verjetnost nižja od njegovih oportunitetnih stroškov časa, ki ga porabi za pisanje elektronskega sporočila. Privlačnejši kandidati – tako ženskega kot moškega spola – pa so se izkazali za bolj izbirčne. Razlaga za to bi lahko bila, da se zavedajo svoje atraktivnosti in s tem tudi večjih možnosti, da dobijo zaželenega partnerja. Poleg lepote pod zunanji videz štejemo tudi višino in težo. Tu sta si – vsaj glede na to raziskavo – moški in ženski okus precej različna. Moški imajo rajši nižje in zelo vitke ženske – predvsem pa se želijo izogibati žensk, ki so višje od njih – nasprotno imajo ženske raje visoke in malce okroglolične moške. Ob tem naj dodam še zanimivo dejstvo, da je tudi ta raziskava potrdila, da sta teža in višina pozitivno povezani z dohodki posameznika (Hitsch et al., 2005, str. 2–22).

Iz članka tudi sledi, da so avtorji potrdili nekatera spoznanja, ki so bila že predstavljena pri prejšnjih avtorjih. Moški in ženske si želijo partnerja z visokimi dohodki, vendar so te želje veliko izrazitejše pri ženskah. Visok dohodek tako močno vpliva na uspešnost moškega pri pridobivanju ponudb s strani žensk. Prav tako potrjeno na uspešnost moških vpliva visoka izobrazba, medtem ko to za ženske ne velja. Moški si ne želijo partnerke, ki bi bila bolj izobrazena od njih, po drugi strani pa se ženske izogibajo moških ki bi bili manj izobraženi od njih. Uporabniki spletnih strani so tako v povprečju raje izbrali partnerja, ki je imel podobno stopnjo izobrazbe, kot jo imajo sami (Hitsch et al., 2005, str. 2–31).

Raziskava je tudi potrdila, da so moški dovzetnejši za navezovanje stikov kot ženske, saj so večinoma moški naredili prvi korak in izbranki poslali elektronsko sporočilo s svojim kontaktom. Prav tako so avtorji dokazali, da so bili profili žensk večkrat pregledani kot profili moških. Zanimiv podatek pa je tudi, da se samske ženske izogibajo ločenih moških, medtem ko dajejo ločene ženske prednost ločenim moškim (Hitsch et al., 2005, 2–31).

Glavne ugotovitve vseh treh predstavljenih raziskav (Belot & Francesconi (2006), Fisman et al. (2006) ter Hitsch et al. (2005)) so:

- moški dajejo večji poudarek zunanjemu videzu pri izbiri partnerja kot ženske,
- ženskam sta visok dohodek in izobrazba partnerja pomembnejša kot moškim,
- moški večinoma naredijo prvi korak in so manj zahtevni kot ženske,
- na izbiro partnerja močno vpliva ponudba na »trgu«.

2. LOČITVE

2.1 Splošno o ločitvah

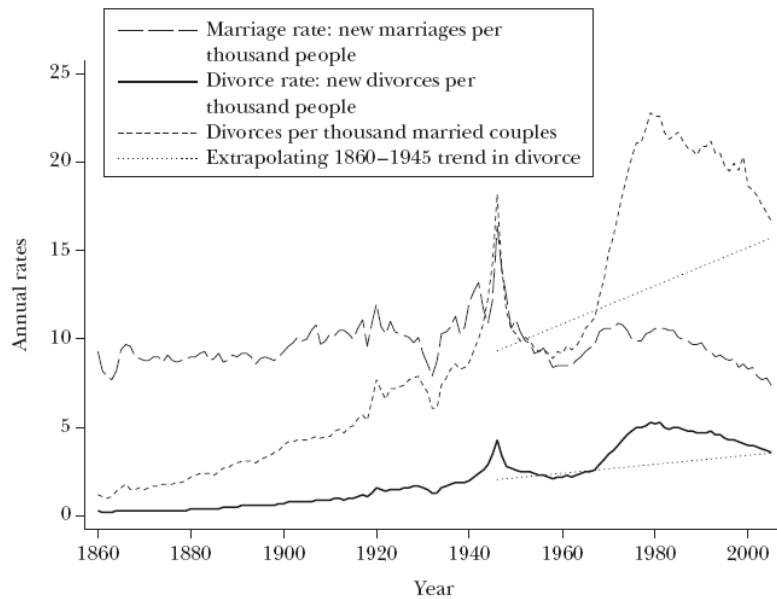
Ekonomist Gary S. Becker vidi ločitev kot skupno odločitev moža in žene, ki večinoma temelji na podlagi izkušenj skupnega življenja (Becker, 1988, str. 11).

2.1.1 Trendi porok in ločitev

V Združenih državah Amerike je v zadnjih 150 letih opaziti trend naraščanja stopnje ločitev, medtem ko je stopnja porok ostala približno na isti ravni. Ti rezultati navajajo na dejstvo, da socialni in ekonomski faktorji bistveno vplivajo na poroke in ločitve. Tako je stopnja porok naraščala med obema svetovnima vojnama ter padala v času velike depresije, stopnja ločitev pa je padla med depresijo ter se še bolj znižala med 2. svetovno vojno (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 27–28).

Spremembe po letu 1960 so imele za posledico naraščajočo stopnjo ločitev v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Vzrok lahko najdemo v več faktorjih – naraščanje gibanj za enakopravnost žensk, seksualna revolucija, spremenjeni zakoni v ZDA, ki so dopuščali unilateralno ločitev ter strmo naraščanje žensk na trgu dela. Omenjeni trendi so dobro vidni tudi na Sliki 1. S slednje je razvidno, da je bila stopnja ločitev zelo nizka v letih 1950 in 1960, nato pa je začela strmo naraščati in dosegla svoj vrh okrog leta 1980. Danes je trend stopnje ločitev v upadanju. Slika 1 prikazuje tudi število porok na tisoč prebivalcev. Stopnja porok je naraščala s stopnjo ločitev, vendar je dosegla svoj vrh prej. Od takrat je število porok na leto v povprečju v upadanju in je danes eno izmed najnižjih v zgodovini (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 27–29).

Slika 1: Grafični prikaz porok in ločitev na tisoč prebivalcev (ZDA, od 1860 do 2005)

Vir: Stevenson & Wolfers, *Marriage and Divorce: Changes and their Driving Forces*, 2007, str. 29.

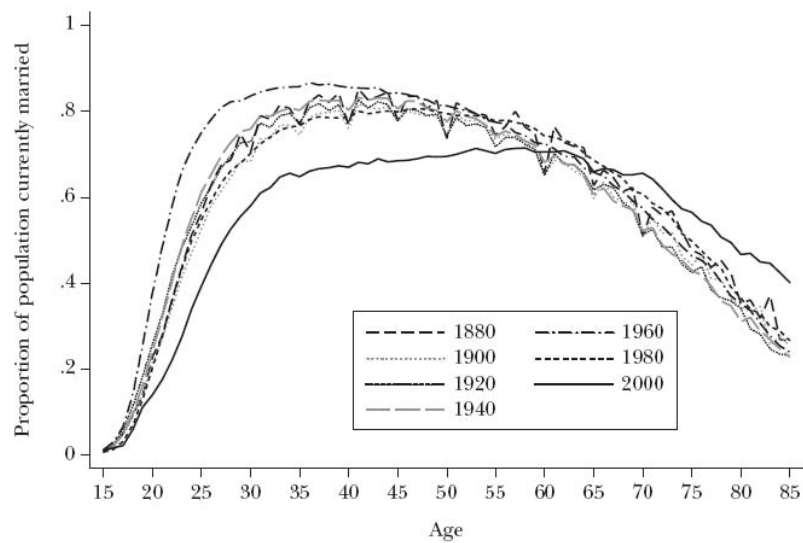
Danes se torej v povprečju vse manj ljudi odloča za zakon. Skladno z ekonomskimi razlogi pa se število porok viša pri tistih, ki s poroko največ pridobijo. Za ponovno poroko se ponavadi odločajo tiste ženske, ki imajo nizke dohodke; po drugi strani pa se za ponovno poroko ne odločajo visoko izobražene ženske z visokimi dohodki, saj so se sposobne same preživljati (Cowen, 2007).

Večina skrbi zaradi visoke stopnje ločitev v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, je bila namenjena otrokom ločenih staršev. Z naraščanjem ločitev v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja je naraščalo tudi število otrok, udeleženih v ločitvah (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 30). Cowen v svojem članku navaja, da se danes število otrok ločenih staršev znižuje. To je posledica dejstva, da ima manj parov otroke ter da se za otroke večinoma odločajo kasneje – tako velikokrat pride do ločitve, preden ima par prvega otroka (Cowen, 2007).

Poleg trenda naraščanja oziroma upadanja porok in ločitev je zanimiv pogled tudi na graf, ki prikazuje delež poročene populacije v nekem obdobju po starostnih skupinah v Združenih državah Amerike (Slika 2). S slike so razvidni štirje vzorci (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 31–32):

- delež poročenih je bil dokaj stabilen skozi več kot stoletje dolgo obdobje,
- šestdeseta leta prejšnjega stoletja so bila nenavadna z vidika večjega števila porok ter dejstva, da so se poročali pri mlajših letih,
- ta trend se je bistveno spremenil okrog leta 2000, ko so bile poroke veliko manj pogoste med mladimi, po drugi strani pa so začele naraščati med starejšo populacijo,
- v primerjavi s preteklimi opazovanimi obdobji je danes najbolj verjetno, da bodo v populaciji nad 65 let poročeni.

Slika 2: Grafični prikaz odstotka poročenih po starosti (ZDA, od 1880 do 2000)

Vir: Stevenson & Wolfers, Marriage and Divorce: Changes and their Driving Forces, 2007, str. 32.

Večji delež poročenih starejših ljudi je odraz višje pričakovane življenjske dobe pri obeh spolih. Spremenjen starostni profil poročenih ljudi nakazuje tudi na zmanjšano vlogo in pomen rodnosti ter vzgoje otrok znotraj zakona (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 32).

Pari, ki se danes poročajo, imajo velikokrat v mislih pretnjo ločitve. To bi bil lahko tudi eden izmed razlogov, da se ženske vse bolj izobražujejo tudi na visokih stopnjah, saj vedo, da se v prihodnosti ne bodo mogle zanašati samo na partnerjev zaslužek, kot je bilo to pravilo v preteklosti. Takrat so se pari poročali že zelo mladi in pristop k poroki je veljal po principu delitve dela: mož je služil denar, žena pa je skrbela za gospodinjska opravila in vzgojo otrok. Z naraščanjem enakopravnosti in samozavedanja žensk se je situacija spremenila: na izobrazbeni ravni, v interesih in potrošnji sta mož in žena danes bolj izenačena kot v preteklosti (Cowen, 2007).

2.1.2 Primerjava verjetnosti zakonskega življenja med različno izobraženimi

Ekonomista Stevensonova in Wolfers sta v svoji raziskavi opazovala tudi povezavo med izobraženostjo in poroko v ZDA. V primerjavi z manj izobraženimi se ljudje z univerzitetno izobrazbo poročajo kasneje in redkeje ločijo. Pri ljudeh brez univerzitetne izobrazbe je manjša verjetnost, da se bodo po ločitvi še enkrat poročili; če pa se to zgodi, je ponovna ločitev pri njih zopet bolj pogosta. Moški z univerzitetno izobrazbo se bodo poročili z večjo verjetnostjo v primerjavi z moškimi z nižjo izobrazbo. To drži tudi, ko primerjamo verjetnosti za poroko žensk z nižjo izobrazbo in žensk z univerzitetno izobrazbo, čeprav se slednje v povprečju poročajo pri kasnejših letih (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 32–36).

2.1.3 Skupno življenje

V zadnjih desetletjih se je število neporočenih parov zelo povečalo. Skupno življenje je danes tako predhodnik ali celo nadomestek zakona. Pari kot razloge za skupno življenje brez poroke navajajo manjšo zavezanost do partnerja, mnogi pa se za skupno življenje brez poroke odločajo zaradi nizkega vrednotenja zakonskega življenja. Veliko je tudi parov, kjer imata oba partnerja uspešne kariere in je z vidika davkov bolj smiselno in ugodneje, če ostaneta neporočena. Stevensonova in Wolfers zato sklepata, da bo v prihodnosti skupno življenje zamenjalo zakon in postalo pomembna oblika družine (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 32–39).

2.1.4 Mednarodna primerjava

Družinsko življenje se spreminja od države do države. Stevensonova in Wolfers sta v svojem članku naredila primerjavo v družinskih trendih med Združenimi državami Amerike, Kanado, Veliko Britanijo, Francijo, Nemčijo, Italijo in Švedsko. Iz Tabele 1 je razvidno, da so stopnje porok, ločitev in ponovnih porok najvišje pri prebivalcih ZDA. Glede na podatke lahko sklepamo, da je zakon v primerjavi z ostalimi obravnavanimi državami najbolj cenjen v Združenih državah Amerike. Glede nizkega deleža prebivalstva, ki živi skupaj brez poroke, in glede zaupanja v zakon sta si ZDA in Italija zelo podobni, velike razlike pa je zaznati pri stopnji ločitev. Slednja je precej nižja v Italiji. Italijani se tudi v povprečju po ločitvi ne poročijo ponovno. Zanimivo je tudi, da manj kot polovica prebivalcev ZDA verjame, da je ločitev ponavadi najboljša odločitev, ko par ne more rešiti svojih zakonskih težav. Švedska se povsem razlikuje od omenjenih dveh držav. Tu so stopnje porok nižje od deleža ljudi, ki živijo skupaj izven zakona. Rodnost na Švedskem ostaja visoka, več kot polovica otrok pa je rojenih izven zakona. Temu trendu se počasi bližajo tudi ostale države: Francija, Velika Britanija in Kanada (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 39–40).

ZDA so izjema še v enem izmed kriterijev, in sicer v povprečni starosti matere, ko ima prvega otroka. Slednja je namreč v Združenih državah Amerike v povprečju nižja za najmanj eno leto in pol v primerjavi z ostalimi opazovanimi državami (to je verjetno zaradi visokega deleža pripadnikov afroameriške in latinskoameriške rase, ki imajo v povprečju tudi nižjo stopnjo izobrazbe). Rezultati v tabeli potrjujejo tudi prejšnja dognanja, da se danes vse več ljudi odloča za poroko v poznejših letih, kar posledično pomeni, da se pomembnost otrok znotraj zakona zmanjšuje. Zaznana trenda sta vse več zunajzakonskih otrok ter vse večji delež žensk, ki se poročijo starejše (ko ne morejo imeti več otrok) (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 39–40).

Tabela 1: Mednarodna primerjava

	ZDA	Kanada	Velika Britanija	Francija	Nemčija	Italija	Švedska
Poroke							
Število porok v letu na 1000 prebivalcev	7,4	4,7	5,1	4,3	4,8	4,3	4,8
% odrasle populacije (trenutno poročene)	59,6 %	62,9 %	55,1 %	54,3 %	60,4 %	60,0 %	45,2 %
% odrasle populacije (kadarkoli poročene)	76,9 %	75,5 %	72,0 %	69,5 %	75,9 %	72,8 %	64,3 %
Ponovna poroka (% porok, kjer je bila nevesta že poročena)	28,4 %	/	28,9 %	17,6 %	28,3 %	6,3 %	23,7 %
Ločitve							
Število ločitev v letu na 1000 prebivalcev	3,6	2,2	2,8	2,1	2,6	0,8	2,2
Število ločitev v letu na 1000 poročenih prebivalcev	8,5	4,6	6,9	5,1	5,7	1,3	6,8
% odrasle populacije, ki je ločen	10,2 %	4,9 %	8,3 %	6,7 %	6,3 %	9,6 %	11,3 %
Zunaj zakonsko življenje							
% odrasle populacije v zunaj zakonskem razmerju	4,7 %	10,7 %	11,6 %	10,8 %	7,1 %	3,9 %	11,7 %
Rodnost							
Število rojstev v letu na 1000 prebivalcev	14	10,4	11,7	12,7	8,6	9,5	11,1
Povprečna starost ženske ob rojstvu otroka	27,3	29	28,8	29,5	29,1	30,3	30,3
Rojstva izven zakona (% vseh rojstev)	34,6 %	36,2 %	42,3 %	45,2 %	28,0 %	14,9 %	55,4 %
% prebivalcev, ki se strinja z naslednjimi izjavami:							
Zakon je zastarela ureditev.	10,1 %	22,3 %	25,9 %	36,3 %	18,4 %	17,0 %	20,4 %
Ljudje, ki želijo imeti otroke, bi se morali poročiti.	65,3 %	48,9 %	52,4 %	41,2 %	52,9 %	60,9 %	31,0 %
Ločitev je najboljša rešitev, ko par očitno ne more rešiti zakonskih težav.	43,0 %	78,0 %	61,1 %	61,0 %	74,8 %	65,0 %	54,6 %

Vir: Stevenson & Wolfers, Marriage and Divorce: Changes and their Driving Forces, 2007, str. 40.

2.1.5 Sile spreminjanja pogleda na družino

Pari se poročajo in ostanejo poročeni do tistega trenutka, ko so koristi poroke višje od koristi samskega življenja. Te koristi so plod več vzrokov: razdelitev dela (npr. gospodinjska opravila in vzgoja otrok), komplementarna potrošnja (npr. združena potrošnja javnih dobrin in skupne aktivnosti v prostem času) ipd. Zmanjšana diskriminacija do žensk na trgu dela in tehnološki napredek, ki je s pomočjo gospodinjskih aparatov bistveno zmanjšal čas gospodinjskih opravil, zmanjšujeta prednosti specializacije žensk za gospodinjska opravila in vzgojo otrok, s čimer se zmanjšajo tudi prednosti zakona. Po drugi strani pa drugi spremenjeni dejavniki, na primer aktivno preživljanje prostega časa in prihranki pri skupni

potrošnji, govorijo v prid zakonskemu življenju (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 40–41). V naslednjih podpoglavjih bom povzela glavne ugotovitve Stevensonove in Wolfersa, ki v svojem članku raziskujeta različne sile, ki so pomembno vplivale na razvoj zakona.

Nadzorovanje rojstev

Prva tabletko za nadzorovanje rojstev je bila javnosti predstavljena leta 1960, komercialno uporabo pa so dovolili v 70. letih prejšnjega stoletja, ko je bila tabletko dostopna tudi neporočenim ženskam. Tabletko je bila pomembna inovacija predvsem z dveh vidikov: bila je bolj učinkovita kot druga sredstva proti zanositvi, poleg tega pa je dovoljevala ženski, da se je zasebno odločila o vrsti kontracepcije. Tabletko je tudi znižala stroške čakanja na poroko, saj je bistveno zmanjšala nezaželeno nosečnost. To je pomenilo, da so se pari začeli poročati kasneje in so bili veliko bolj prepričani v poroko; doba »dvorjenja« se je podaljšala in partnerja sta bila lahko bolj prepričana o medsebojni kompatibilnosti. S tem se je zmanjšalo število »slabih« parov, ki so razpadli, še preden bi stopili v zakon. Posledično je število ločitev upadlo, poleg tega pa je bila to tudi vzpodbuda za ostale, da počakajo s poroko (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 41–48).

Napredek tehnologije v gospodinjstvih

Razširjanje vodovodov in elektrike znotraj bivališč v 50. in 60. letih prejšnjega stoletja ter izboljšani gospodinjski aparati so bistveno vplivali na povišanje produktivnosti pri gospodinjskih opravilih in s tem tudi na velik prihranek časa. Žene so imele več časa, da so si lahko poiskale službo, ustvarile svojo kariero in zaslužek ter s tem postale bolj neodvisne od svojih moških partnerjev. To je močno spremenilo odnos med možem in ženo. Pred tehnološkim razvojem gospodinjskih aparatov se je partner, ki je imel višje dohodke, večinoma poročil s tistim, ki je imel nižje dohodke. S tem je bila bolj verjetna razdelitev dela: partner z višjimi dohodki je služil na trgu dela, medtem ko se je drugi specializiral za hišna opravila in vzgojo otrok. Nasprotno je danes vse več parov, kjer imata oba partnerja uspešni kariere. V prihodnosti je pričakovati, da bo še več takih parov, kjer bosta imela partnerja podobne dohodke in interese (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 41–48).

Spremembe v strukturi plač

Razlike v plačah med moškimi in ženskami so začele naraščati v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Zaradi neenakih plač so bile ženske prisiljene iskati partnerja z visoko plačo, da so lahko »preživele«. V večjih mestih ZDA je bilo tako veliko mladih žensk samskih. Kasneje, ko so se začele razlike v plačah med spoloma zmanjševati, je bilo vse več žensk prisotnih na trgu dela, s čimer se je zmanjšala specializacija znotraj gospodinjstva – služenje denarja, gospodinjska opravila in vzgoja otrok je postala domena obeh partnerjev. S prizadevanjem za ustvarjanje kariere se je začela višati tudi povprečna starost žensk ob prvem otroku (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 41–48).

Ločene ženske imajo danes v povprečju višje dohodke kot moški, ki se niso nikoli ločili. To se sklada z dejstvom, da ločene ženske delajo intenzivneje in imajo zato večji potencial za višje dohodke. Zanimivo dejstvo je tudi, da imajo tiste ženske, katerim je bilo preprečeno, da bi se poročile mlade, manjše možnosti, da v kasnejšem življenju postanejo revne (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 41–48).

Spremembe v pravni strukturi zakona

Vlade so določile parametre, ki so opredelili družino kot pravno institucijo. Ti parametri opredeljujejo, kdo se lahko poroči ali loči, starševske pravice in obveznosti, zakone dedovanja, obdavčitev in različne vladne programe. V 60. letih prejšnjega stoletja je v ZDA prišlo do spremembe opredelitve družine. Uveden je bil zakon o unilateralnih ločitvah, poleg tega so bile zadosten razlog za ločitev »nepremostljive razlike med partnerjema«. Novi zakoni so tudi olajšali socialne in ekonomske stroške vzgoje otrok materam samohranilkam (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 41–48).

Spremembe v možnosti navezovanja stikov med moškimi in ženskami

Dandanes je veliko poklicev, ki so bili v preteklosti rezervirani le za moške, toda sedaj počasi odpirajo vrata tudi ženskam. Moški in ženske imajo tako več možnosti za navezovanje stikov in spoznavanje na delovnem mestu. Vse več žensk se tudi odloča za univerzitetni študij; včasih so bile študentke v manjšini, danes pa se v razvitih državah v povprečju več žensk kot moških odloči za univerzitetni študij. Spremembe pri iskanju partnerjev je prinesel tudi internet z vrsto spletnih klepetalnic in strani, namenjenih navezovanju stikov. S pomočjo interneta uporabnik lažje ohrani anonimnost ter ima na enem mestu veliko izbiro potencialnih partnerjev (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 41–48).

2.1.6 Vpliv ločitve na zadovoljstvo (bivših) zakoncev

Cowen v svojem članku razlaga, da poročeni ljudje – predvsem poročeni moški – v povprečju živijo bolje kot neporočeni. Avtor nadaljuje, da je v letu po ločitvi večina ljudi manj srečnih, toda že po enem letu so moški in ženske zadovoljni z odločitvijo o ločitvi (Cowen, 2007).

Omenjene trditve v svojem članku potrjujeta Gardner in Oswald, ki sta raziskovala, ali so posamezniki srečnejši po ločitvi. Ko sta raziskovala nivo zadovoljstva med poročenimi in ločenimi pari, sta ugotovila, da so poročeni pari v povprečju bolj srečni kot ločeni. Kljub temu je bilo v povprečju zadovoljstvo obeh bivših partnerjev v petih letih po ločitvi skoraj enako kot pred ločitvijo. Ločeni pari v povprečju psihološko pridobijo. Pozitiven učinek čutijo tako moški kot ženske. Nasprotno pa ovdovelost pušča veliko globlje posledice in zadovoljstvo nad življenjem se po smrti partnerja zelo počasi zvišuje (Gardner & Oswald, 2005, str. 1–20).

Gardner in Oswald nadalje navajata, da je nivo stresa zelo visok med pari v ločitvenem postopku, toda se sčasoma po ločitvi bistveno zniža. Največja psihološka napetost je vidna v letu ločitve, v naslednjih letih pa v povprečju pade. Zanimivo je, da se čustvena napetost pri

ljudeh, ki se hitro znova poročijo, po ločitvi ne zmanjša. Po tem kriteriju torej hitra ponovna poroka ne izboljša situacije po ločitvi. Ločitev je potemtakem v povprečju travmatična izkušnja le na začetku; na dolgi rok pa imata oba bivša partnerja od nje korist (Gardner & Oswald, 2005, str. 1–20).

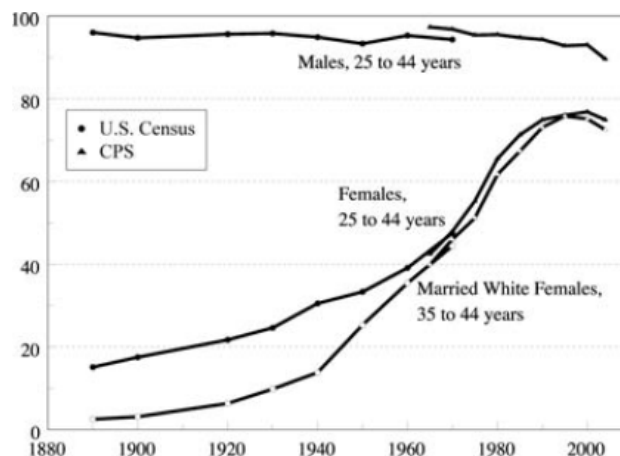
Glede na rezultate raziskav, ki kažejo, da so poročeni ljudje v povprečju psihično, finančno in čustveno na boljšem kot ločeni, Stevensonova in Wolfers predlagata, da naj bi politični voditelji dajali večji poudarek promociji porok oziroma poskušali znižati stopnjo ločitev med svojimi prebivalci (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 49).

2.2 Udeleženosť žensk na trgu dela, »trgu porok« in v izobraževanju

2.2.1 Udeleženosť žensk na trgu dela skozi obdobje

V 20. letih prejšnjega stoletja so bile ženske na delovnem trgu v manjšini; v povprečju so bile zaposlene mlade in neporočene, ki so bile povečini malo izobražene oziroma neizobražene. Le majhen delež žensk na trgu dela je bil izobražen; večinoma kot učiteljice ali uradnice. V teh časih so ženske po poroki v večini primerov izstopile iz trga dela. Za ZDA je to razvidno tudi s Slike 3 (Goldin, 2006, str. 1–4).

Slika 3: Grafični prikaz udeleženosť na trgu dela za moške in ženske glede na starosť in zakonski stan (ZDA, od 1890 do 2004)

Vir: Goldin, *The Quiet Revolution That Transformed Women's Employment, Education, and Family*, 2006, str. 4.

V obdobju od leta 1930 do 1950 je delež poročenih žensk na trgu dela bistveno narasel. Med pomembnimi vzroki so bili povečano število pisarniških del, razvoj nove tehnologije ter povečan delež žensk v srednješolskem izobraževanju. Družba je začela udeleženosť žensk na trgu dela bolj sprejemati, s čimer se je počasi začela zmanjševati razlika v dohodkih med moškimi in ženskami. Povečevati se je začelo tudi delo z nepolnim delovnim časom, ki je ženskam omogočalo zaslužek, hkrati pa jim je dopuščalo čas za gospodinjska opravila in skrb za otroke (Goldin, 2006, str. 4–6).

Med letoma 1950 in 1970 so se začele stvari še bolj obračati v prid žensk. Poročene ženske so postajale vse bolj sprejemljive na trgu dela. Povprečna poročena zaposlena ženska je bila v letu 1950 bolj izobražena kot povprečna poročena ženska v populaciji; izobraževanje žensk je potekalo izven delovnega mesta kot formalno ali poklicno izobraževanje. Kljub vsemu so žene še vedno manj zaslužile kot njihovi mošje. Potrebno je še dodati, da ženske v tem obdobju še niso imele kariernih pričakovanj ter da so hodile na univerze bolj iz razloga, da bi tam spoznale bodočega sposobnega partnerja, kot pa da bi bila to njihova odskočna deska v kasnejšem poslovnem svetu. Četudi so se smernice začele obračati v prid ženskam, je bil njihov vpliv še vedno neznaten (Goldin, 2006, str. 6–8).

Prava revolucija se je začela po letu 1970, ko se je vse več žensk začelo izobraževati na dodiplomski stopnji, spremenila so se tudi pričakovanja glede njihovih bodočih poklicev, kariere in zadovoljstva pri delu (Goldin, 2006, str. 8–13).

Po letu 1980 so se za enakovredno delo začeli tudi ženski zaslužki počasi približevati moškim, kar je bila posledica večje izobraženosti, strokovnosti in izkušenosti žensk na trgu dela.

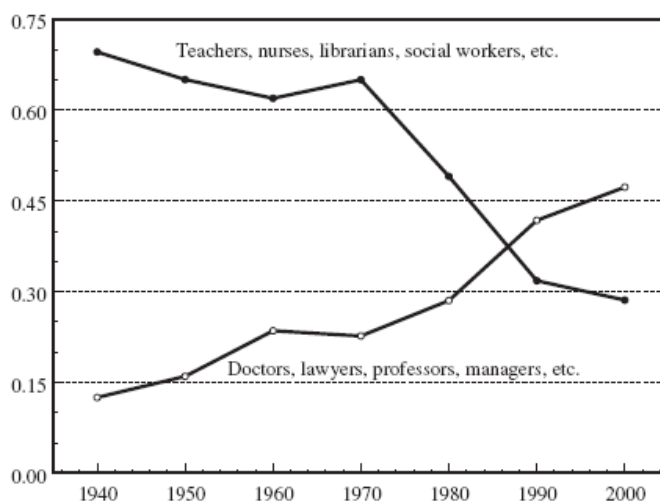
Na žalost so ženske danes v povprečju še vedno manj plačane kot njihovi moški kolegi, kar je za ZDA razvidno s Slike 4. Ženske so začele več investirati v lastno izobraževanje ter delati načrte za svojo kariero in ne le za delovno mesto. Dekleta so začela spreminjati tudi poklicne želje; vse več se jih je namreč udeleževalo pouka znanstvenih predmetov in matematike, kar lahko vidimo na Sliki 5. S povečevanjem izobraževanja žensk se je posledično povišala tudi povprečna starost ženske ob prvi poroki. Ženske so tako lahko oblikovale svojo lastno identiteto, preden so vstopile v zakon in oblikovale družino. S tem so povečale pomen kariere in lastnega finančnega uspeha, po drugi strani pa so tudi moški začeli dajati večji pomen družini. Danes vidijo ženske svojo službo kot gradnjo dolgoročne kariere; nekaj, kar jim daje pomembno zadovoljstvo v življenju in je del njihovega socialnega sveta, z izgubo službe pa bi izgubile tudi del identitete (Goldin, 2006, str. 8–13).

Slika 4: Grafični prikaz zaslužka žensk kot delež zaslužka moških (ZDA, od 1960 do 2003)

Vir: Goldin, *The Quiet Revolution That Transformed Women's Employment, Education, and Family*, 2006, str. 13.

Slika 5: Grafični prikaz poklicev diplomiranih žensk (ZDA, od 1940 do 2000, starost žensk: od 30 do 34 let)

Vir: Goldin, *The Quiet Revolution That Transformed Women's Employment, Education, and Family*, 2006, str. 13.

2.2.2 Vpliv investiranja žensk v izobraževanje glede na grožnjo ločitve

Eden izmed glavnih razlogov, da so ženske v preteklosti manj investirale v izobraževanje kot moški, je bil velik obseg domačih opravil, ki so po nenapisanem pravilu v zakonu pripadla ženi. Ženske tako niso mogle uživati pozitivnih učinkov izobraževanja, saj jim hišna opravila in vzgoja otrok niso dovoljevali, da bi prisostvovali na trgu dela (Chiappori et al., 2008, str. 34).

Chiappori, Iyigun in Weiss navajajo, da ima investiranje v izobraževanje dva pozitivna učinka: višje plače in več možnosti za izbiro službe na trgu dela ter omogočanje večje samostojnosti bolj izobraženega v primerjavi z manj izobraženim partnerjem. Moški in ženske imajo ponavadi različne razloge za investiranje v izobraževanje. Glede na to, da so danes na trgu dela ljudje z višjo izobrazbo v povprečju tudi bolje plačani, da gospodinjska opravila vzamejo manj časa in da razdelitev dela na »moške« in »ženske« poklice ni več tako strogo opredeljena, se vse več žensk odloča za dodiplomsko in podiplomsko izobraževanje. Izobraženost je lahko tudi sredstvo za manjšo diskriminacijo na trgu dela v primerjavi z moškimi, čeprav delodajalci še vedno diskriminirajo ženske v primerjavi z moškimi, saj pričakujejo, da bodo zaradi skrbi za otroke vlagale manj v službo. To diskriminiranje pa je manjše pri bolj izobraženih ženskah, saj bodo one v povprečju preživele več časa na trgu dela kot pa na primer manj izobraženi moški. Poleg tega je dokazano, da ženskam v povprečju naraste plača bolj kot moškim, če se odločijo za izobraževanje na dodiplomski oziroma podiplomski ravni (Chiappori et al., 2008, str. 2–33).

Glede na predstavljena dejstva imajo ženske po večini več koristi od dodatnega izobraževanja kot moški. Poleg tega je bilo dokazano, da investiranje v izobraževanje pomeni manj tveganja za ženske. So pa tudi drugi razlogi, zaradi katerih utegnejo ženske bolj vlagati v izobraževanje kot moški. Ločitev je ponavadi bolj škodljiva za ženske, saj moški v povprečju prej zaprosijo za ločitev, ko je razvidno da kvaliteta para ni najboljša. Razlog za to je v tem, da imajo možje

v povprečju višje plače kot ženske ter da nastopi problem zaradi dodeljevanja skrbništva. Kot zanimivost naj dodam še, da je bilo dokazano, da se za dodatno izobraževanje v povprečju odloča več tistih žensk, ki niso nadpovprečno lepe (Chiappori et al., 2008, str. 4–6).

Pozitivne posledice izobraževanja žensk se odražajo v vse večjem deležu žensk, ki se odločijo za dodatno izobraževanje po srednji šoli. V veliko državah je delež žensk na dodiplomskem študiju večji od deleža moških. Kljub temu ženske za isto delo v povprečju še vedno prejemajo nižje plače od moških kolegov in namenijo več časa domačim opravilom kot moški. Slednje se sicer spreminja, toda počasi (Chiappori et al., 2008, str. 18–22).

2.2.3 Vpliv zmanjšane števila moških na obnašanje žensk

Redke stvari so večinoma bolj dragocene – zlato, žlahtni kamni, tartufi, kaviar, ipd. Tim Harford redkost moških v ameriških velemestih, ki jo bom predstavila v nadaljevanju, prikaže s pomočjo preprostega primera veleblagovnice, kjer se vsak dan sreča dvajset moških in dvajset žensk z namenom, da si poiščejo partnerja. Vse ženske so si med seboj enakovredne; prav tako moški. Vsak par, sestavljen iz ene ženske in enega moškega, dobi 100 \$, ko zapusti veleblagovnico. Glede na to, da so pogajalske moči med moškimi in ženskami izenačene, pričakujemo, da si bo par razdelil 100 \$ tako, da bo vsak dobil 50 \$. Popolnoma drugačen scenarij pa se odvija, ko se v veleblagovnici sreča dvajset žensk in le devetnajst moških. Manjkajoči moški prevesi tehtnico premoči na stran moških. Ena izmed žensk bo šla domov brez partnerja in posledično brez denarja. Tega se zavedajo tako ženske kot tudi moški. Ena izmed žensk bo tako ponudila, da je pripravljena razdeliti 100 \$ v razmerju 40 : 60, druga se bo strinjala z za njo še slabšo ponudbo – 30 : 70 in tako naprej. Ponudbe žensk se bodo nižale toliko časa, dokler ne bo ena izmed žensk pripravljena zapustiti veleblagovnico samo z enim centom, medtem ko bo njen novi partner »zaslužil« 99,99 \$. Zaradi zakona ene cene – ki predpostavlja, da se bodo identični produkti ob istem času, na istem mestu in z vidnimi cenami prodajali po isti ceni – bodo prisiljene vse ženske zapustiti veleblagovnico z enim centom. Zaradi »primanjkljaja« samo enega moškega na »trgu« je tako preostalih devetnajst moških močno pridobilo na pogajalski moči (Harford, 2008, str. 67–70).

V razvitih državah narašča število zapornikov. Večina zapornikov je moških, torej so moški zunaj zaporov v primerjavi z ženskami v manjšini in imajo zato večjo pogajalsko moč pri izbiri partnerke ter tudi večje koristi od zakona. Ženske se tako zadovoljijo z moškim, s katerim se sicer ne bi poročile, oziroma se sploh ne poročijo. Posledično se ženske zato več izobražujejo oziroma več delajo na trgu dela, da bi se lahko same preživljale, bile samostojne in neodvisne ter hkrati povečale konkurenčnost v primerjavi z ostalimi ženskami. Zmanjšana verjetnost poroke oziroma slabši partner zmanjša blaginjo ženske zaradi večjega števila moških v zaporu, po drugi strani pa izobraževanje in višja plača povečujeta blaginjo žensk (Charles & Luoh, 2005, str. 1–29).

Podoben pojav se dogaja tudi v velikih mestih. Slednja ponujajo večje možnosti za zaposlitev izobraženim ljudem (tako moškim kot ženskam). V njih je tako več izobraženih moških, ki

imajo višje plače. Moški z višjimi plačami pa ne bodo privlačili le izobraženih žensk, temveč tudi manj izobražene ženske. Ženske se tako selijo v mesta iz več razlogov, na primer da bi dobile boljše zaposlitev ter da bi dobile boljšega partnerja. Posledica tega je, da so moški v mestih v manjšini in imajo zopet pogajalsko premoč pri izbiri svoje partnerke. Edlund celo pravi, da zadnje raziskave molekularnih antropologov kažejo, da so bile ženske v zgodovini mobilnejše od moških in da bi bil razlog temu lahko poroka oziroma iskanje boljšega partnerja (Edlund, 2005, str. 25–44).

2.2.4 Vpliv grožnje ločitve na število opravljenih delovnih ur

Splošno sprejeto mnenje predpostavlja, da poročeni moški zaslužijo več kot neporočeni, ker se lahko specializirajo na trgu dela, saj njihove žene opravijo večino gospodinjskih opravil. Zaradi tega je verjetneje, da bodo ločeni moški doživljali znižanje plače v primerjavi z moškimi, ki bodo ostali poročeni, saj se bo prvim zmanjšal razpoložljiv čas, namenjen službi (Papps, 2006, str. 1–24).

Ženske so po ločitvi ponavadi prisiljene, da vstopijo na trg dela (če prej tam niso bile prisotne, ker je imel partner dovolj visok zaslužek) oziroma povečajo število delovnih ur. Toda če se ženske obnašajo racionalno in predvidijo možnost ločitve, bodo že pred ločitvijo delale več in si poskušale zagotoviti višjo plačo. Višja kot je možnost ločitve, večja je verjetnost, da bo žena namenila več časa trgu dela. To so potrdili tudi rezultati raziskave, saj so pokazali, da ženske v povprečju opravijo večje število delovnih ur, preden se ločijo (Papps, 2006, str. 1–24).

Poročeni ljudje, katerih partner ima višjo plačo od njih samih, bodo namenili več svojega časa delu v službi, ko bodo soočeni s povečano verjetnostjo ločitve. Z večjim številom ur bodo namreč dobili tudi višjo plačo, s katero si bodo zagotovili boljše življenje ob možni ločitvi. Dokazano je bilo tudi, da bodo samski ljudje, ki pričakujejo poroko s partnerjem z visoko plačo, delali več na trgu dela – večinoma je to pričakovati za ženske, saj imajo moški v povprečju višje plače. Sčasoma, ko postane plača žene primerljiva plači moža, grožnja ločitve nima več tako pomembnega vpliva na število delovnih ur žene. Zanimivo dejstvo je tudi, da bodo konzervativne ženske delale manj; ne glede na zakonski stan (Papps, 2006, str. 1–35).

2.3 Vpliv ločitvenih zakonov na število ločitev

V ZDA je število ločitev naraslo z zakonom o unilateralnih ločitvah, ki dovoljuje partnerju da prekine zakon, čeprav želi drugi partner ostati poročen. Unilateralna ločitev ima dve posledici na zvezo: omogoči, da se zakon lahko konča, po drugi strani pa ima grožnja ločitve lahko učinkovite posledice in prepreči prihodnje zlorabe v nadaljujočem razmerju (Stevenson & Wolfers, 2006, str. 267–268). Nov zakon je imel za posledico manj samomorov med ženskami, nižjo stopnjo nasilja v družini ter manjše število žen, umorjenih s strani partnerjev (Cowen, 2007). Raziskava Stevensonove in Wolfersa je pokazala, da se je v tistih državah ZDA, ki so uvedle zakon o unilateralnih ločitvah, v povprečju znižala samomorilnost med

ženskami za do 16 %, nasilje v družini do žensk in moških do 30 % in umori žensk s strani njihovih partnerjev do 10 % (Stevenson & Wolfers, 2006, str. 267–287).

Stopnja ločitev v ZDA je v prvih dveh letih po sprejetju zakona o unilateralnih ločitvah strmo narasla (Cowen, 2007), kasneje pa se je stopnja ločitev kmalu vrnila na tisto pred uvedbo zakona o unilateralnih ločitvah. Stevensonova in Wolfers zato menita, da ti zakoni na dolgoročno stopnjo ločitev nimajo velikega vpliva. Bolj pomembno je, da so s pomočjo unilateralnih zakonov ženske dobile večjo pogajalsko moč. Unilateralne ločitve so imele tako velik vpliv na zakone (Stevenson & Wolfers, 2007, str. 45–47).

V državah ZDA, ki so uvedle unilateralno ločitev, je imela le-ta naslednje posledice (Stevenson, 2007, str. 77):

- 10 % manj možnosti, da bi en partner podpiral drugega skozi šolanje,
- 8 % več možnosti, da bosta oba partnerja zaposlena za polni delovni čas,
- 5 % več možnosti, da bo tudi žena na trgu dela ter
- 6 % več možnosti, da par ne bo imel otroka.

Stevensonova v svojem članku še navaja, da ljudje ponavadi investirajo v svoj zakon do take mere, da se še počutijo »nedotaknjene«. S pomočjo unilateralne ločitve pa ima partner večjo možnost, da zapusti drugega partnerja, s čimer se zmanjša tudi želja po investiranju v zakon. Ti zakoni imajo torej pomembne posledice na odločitve o tem, koliko in kakšne investicije bodo v zakonu. Dokazano je bilo, da se zaradi možnosti unilateralne ločitve zmanjšajo skupne investicije v prvih letih zakona (Stevenson, 2007, str. 75–92).

2.3.1 Ločitveni zakoni v Evropi

V diplomski nalogi se bom osredotočila predvsem na Evropo, zato bom predstavila še ločitvene zakone v evropskih državah.

González in Viitanen sta v svojem delu raziskovala vpliv zakonov o ločitvah na število ločitev v osemnajstih evropskih državah. Avtorja ugotavljata, da je število ločitev v Evropi pričelo naraščati po letu 1960. Pred tem je imela večina evropskih držav manj kot 2,5 ločitev na 1000 poročenih ljudi. Do leta 2002 je ta številka narasla na 5 ločitev na 1000 poročenih ljudi (González & Viitanen, 2006, str. 1–22).

Veliko evropskih držav je reformiralo zakone o ločitvah v zadnjih štiridesetih letih 20. stoletja. Novi zakoni so dovoljevali sporazumne ločitve, ločitve »brez krivde« ali celo unilateralne ločitve. Splošno sprejeto mnenje je, da se bo po uvedbi zakonov, ki lajšajo ločitve, število le-teh povečalo (González & Viitanen, 2006, str. 1–5).

Pred reformo zakonov o ločitvah je bil strošek ločitve zelo visok. Vlogo za ločitev je lahko vložila le »nedolžna« oseba, ki je doživljala nezvestobo oziroma fizično nasilje s strani svojega partnerja. Nadalje je morala stranka, ki se je želela ločiti, predstaviti dokaze za ločitev

na sodišču. Do ločitve je nato prišlo, če je imel partner, ki se je želel ločiti, dovolj denarja, da je plačal nadomestilo partnerju, ki je želel ostati poročen, poleg tega pa je moral plačati tudi sodne stroške (González & Viitanen, 2006, str. 1–5).

Uvedba ločitve »brez krivde«, ki je dovoljevala ločitev na podlagi drugih razlogov kot je krivda (na primer na podlagi dogovora obeh partnerjev), je zmanjšala stroške ločitvenega postopka, saj ni bilo potrebno predstaviti dokazov o krivdi na sodišču. Toda pri ločitvi »brez krivde« mora partner, ki se želi ločiti, kompenzirati partnerja, ki želi ostati poročen. Pri unilateralnih ločitvah pa do ločitve ne pride, če partner, ki želi ostati v zakonu, kompenzira tistega, ki se želi ločiti (González & Viitanen, 2006, str. 5–8).

Večina evropskih držav je imela zakone o ločitvah od prve polovice 20. stoletja naprej. Izjeme so Italija, Španija in Irska, kjer so bile ločitve prepovedane do leta 1970, 1981 oziroma 1996. Med letoma 1950 in 1960 je večina evropskih držav dovoljevala ločitev le na podlagi »krivde«. Kot sem že omenila, sta bila utemeljena razloga za ločitev prešuštvo ter fizično nasilje nad partnerjem, ki je zahteval ločitev. Nekatere države (predvsem skandinavske) so dovoljevale ločitev tudi v primeru, če partnerja določeno obdobje nista živela skupaj. V 70. letih prejšnjega stoletja je veliko držav uvedlo zakon o ločitvah »brez krivde«, pri čemer je bil zadosten razlog za ločitev sporazumna odločitev obeh partnerjev. Nekaj držav je uvedlo celo unilateralno ločitev, ki je dovoljevala ločitev na podlagi prošnje le enega partnerja (González & Viitanen, 2006, str. 8–9).

V Tabeli 2 so povzete glavne spremembe v zakonih o ločitvah v osemnajstih evropskih državah med letoma 1950 in 2003.

Kot je razvidno iz spodnje tabele, je deset držav uvedlo ločitev »brez krivde« pred letom 1950, ostalih osem držav pa je uvedlo ločitev »brez krivde« med letoma 1971 in 1997. Razen Irske in Italije so vse obravnavane države uvedle eno izmed oblik unilateralne ločitve do leta 2003. Večina izmed njih sicer ni izrecno obravnavala unilateralne prošnje za ločitev kot razlog za ločitev, je pa dovoljevala ločitev, če partnerja določeno (večinoma nekajletno) obdobje nista živela skupaj (v Tabeli 2 je taka ločitev označena kot »de facto« unilateralna ločitev). Strožja definicija unilateralne ločitve pa vključuje le vlogo za ločitev s strani enega izmed partnerjev, poleg tega da ločeno življenje partnerjev ni daljše od dveh let (zadnji stolpec v Tabeli 2). Štiri države (Danska, Finska, Norveška in Švedska) so eksplicitno določile unilateralno ločitev do leta 2003, dvanajst držav pa je uzakonilo implicitno unilateralno ločitev, ki dovoljuje, da partner lahko izstopi iz zakona potem, ko določeno obdobje ni živel skupaj s svojim partnerjem. To obdobje se med državami razlikuje, le Finska in Švedska dovoljujeta unilateralno ločitev, ne da bi partnerja živela narazen (González & Viitanen, 2006, str. 8–11).

Tabela 2: Ločitveni zakoni v izbranih evropskih državah, obdobje: od 1950 do 2003

<i>Država</i>	<i>Dovoljena ločitev</i>	<i>Dovoljena ločitev »brez krivde«</i>	<i>Dovoljena »de facto« unilateralna ločitev</i>	<i>Dovoljena le unilateralna ločitev</i>
Avstrija	Pred 1950	Pred 1950	1978	Ne
Belgija	Pred 1950	Pred 1950	1875	Ne
Danska	Pred 1950	Pred 1950	1970	1989
Finska	Pred 1950	Pred 1950	Pred 1950	1988
Francija	Pred 1950	1976	1976	Ne
Nemčija (do 1991 samo Z Nemčija)	Pred 1950	Pred 1950	1977	Ne
Grčija	Pred 1950	1979	1983	Ne
Islandija	Pred 1950	Pred 1950	1993	Ne
Irska	1997	1997	Ne	Ne
Italija	1971	1975	Ne	Ne
Luksemburg	Pred 1950	Pred 1950	1979	Ne
Nizozemska	Pred 1950	1971	1971	Ne
Norveška	Pred 1950	Pred 1950	Pred 1950	1993
Portugalska	1977	1977	1977	Ne
Španija	1981	1981	1981	Ne
Švedska	Pred 1950	Pred 1950	Pred 1950	1974
Švica	Pred 1950	Pred 1950	2000	Ne
Velika Britanija	Pred 1950	1971	1971	Ne

Vir: González & Viitanen, The Effect of Divorce Laws on Divorce Rates in Europe, 2006, str. 28.

González in Viitanen nadalje ugotavljata, da novi zakoni o ločitvah, ki omogočajo lažji izstop iz zakona, lahko vplivajo na zvišanje števila porok zaradi nižjih stroškov ločitve, kar pa bi privedlo do manj kvalitetnih parov in posledično do več ločitev. Po drugi strani pa olajšana ločitev lahko pomeni zmanjšanje koristi poroke ter s tem tudi manjšega števila porok (González & Viitanen, 2006, str. 11–12).

Dokazano je, da se je število ločitev bistveno povečalo v tistih državah, ki so uzakonile unilateralne ločitve. Prav tako se je povečalo število ločitev z uvedbo ločitve »brez krivde«; to povečanje je bilo še večje kot pri uvedbi unilateralne ločitve. Skupen učinek novih zakonov o ločitvah (uvedba ločitve »brez krivde« ter unilateralne ločitve) je bil v povprečju povečanje ločitev za 1 na 1000 poročenih prebivalcev v določeni državi. Preostali del povišanja števila ločitev avtorja pripisujeta drugim dejavnikom, kot so na primer spremenjene socialne norme v Evropi (González & Viitanen, 2006, str. 16–23).

3. EMPIRIČNI TEST VPLIVA EMANCIPACIJE ŽENSK NA STOPNJO LOČITEV V EVROPSKIH DRŽAVAH

V empiričnem delu diplomske naloge bom preverjala odvisnost spremenljivke ločitve od izbranih spremenljivk. Raziskavo bom delala s pomočjo ekonometričnega paketa Stata 9.2.

3.1 Hipoteza in empirični model

Moja hipoteza je, da bo več ločitev v državah,

- ki so razvitejše (za razvitost države sem vzela spremenljivko BDP p.c.),
- ki imajo več moških prebivalcev (dokazano je, da je manj ločitev v tistih predelih, kjer je manj moških, saj je tam večja konkurenca med ženskami in se morajo ženske bolj truditi, da pridobijo partnerja, ter se tudi ne želijo ločiti, ko ga dobijo (Charles & Luoh, 2005 ter Edlund 2005)),
- kjer ženske več delajo (dokazano je, da se število opravljenih delovnih ur pri ženskah bistveno poveča nekaj let pred ločitvijo (Goldin, 2005)),
- ki imajo večji delež zaposlenih žensk, kjer imajo ženske višjo plačo oziroma kjer se več žensk izobražuje (vse tri spremenljivke namreč kažejo na to, da bodo ženske v teh državah bolj izobražene, to pa bo imelo za posledico večjo samostojnost, boljše službo in tudi boljše plače žensk. Ženske z višjimi dohodki in izobražene ženske se dokazano prej ločijo od svojih partnerjev, saj so se sposobne same preživljati, po drugi strani pa so zaradi višje izobrazbe tudi bolj emancipirane (Goldin, 2005, Stevenson & Wolfers 2007, Chiappori, Iyigun & Weiss 2008 ter Papps 2006)),
- z večjim številom umorjenih žensk na prebivalca (dokazano ženske večinoma umorijo njihovi partnerji, pri čemer so bile že prej žrtve nasilja v družini s strani moškega. Lahko torej sklepam, da bo več nasilja v družinah v tistih državah, ki imajo večje število umorjenih žensk na prebivalca, kar pomeni, da bo tudi več ločitev, saj bodo ženske hotele prekiniti tak zakon, preden je nasilje nad njimi lahko usodno (Stevenson & Wolfers, 2006)).

Empirični model na podlagi ekonomske teorije je naslednji:

$$llocpor_i = \beta_1 + \beta_2 ldelezm_i + \beta_3 ldelurez_i + \beta_4 lbdppc_i + \beta_5 lumorz_i + \beta_6 lstudznam_i + \beta_7 ldelezplac_{az_i} + \beta_8 ldelezzapo_{slz_i} \quad (1)$$

Pri čemer je:

- **llocpor**: količnik med spremenljivkama številom porok ločitev in številom porok,
- **ldelezm**: delež moških med prebivalci,
- **ldelurez**: količnik števila delovnih ur, ki jih ženske opravijo v enem tednu in števila delovnih ur, ki jih moški opravijo v enem tednu,
- **lbdppc**: bruto domači proizvod na prebivalca v \$ (preračunano na 2006),
- **lumorz**: število umorjenih žensk na prebivalca,
- **lstudznam**: število študentk glede na študente,
- **ldelezplac_{az}**: delež ženske plače glede na moško (moška plača = 100), izračunano iz podatkov o moškem in ženskem povprečnem bruto zaslužku v industriji in storitvah,
- **ldelezzapo_{slz}**: delež zaposlenih žensk glede na celotno število zaposlenih,

Pričakujem, da bodo vsi koeficienti v modelu (1) pozitivni.

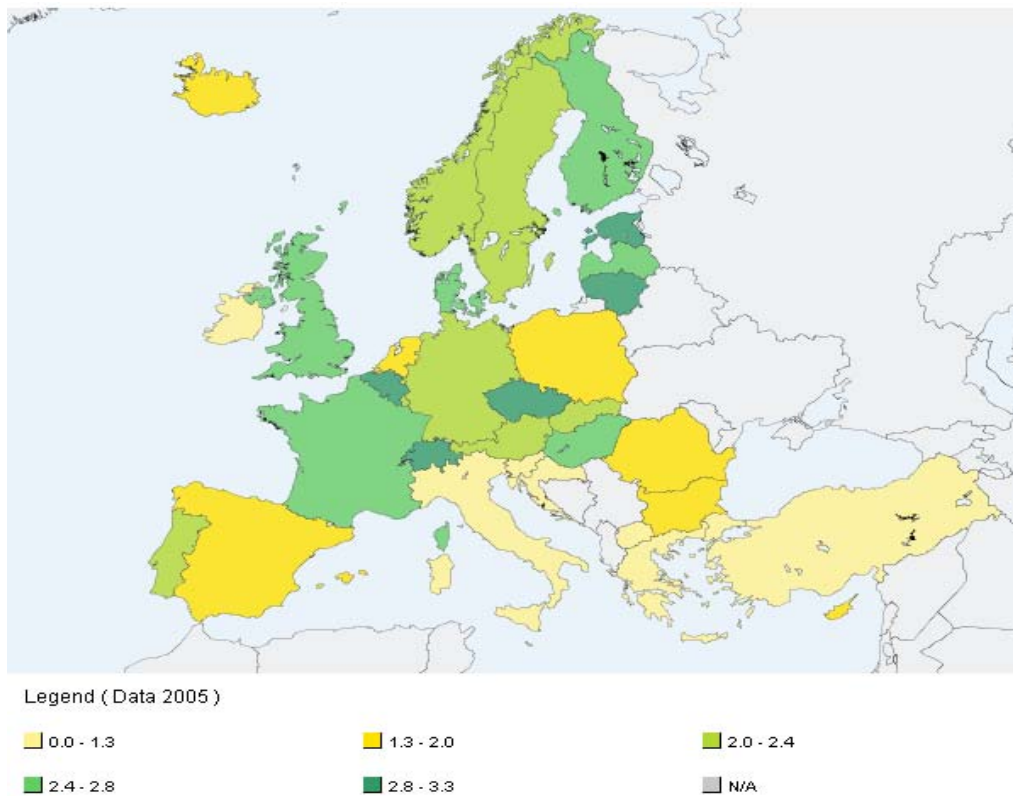
3.2 Podatki

Za ekonometrično analizo bom uporabila podatke za evropske države. Spremenljivke (razen spremenljivke »lbdppc«) so navedene na spletni strani Evropskega statističnega urada (v nadaljevanju Eurostat) in na spletnih straneh nacionalnih statističnih uradov. Slednji so imeli po večini zelo pomanjkljive podatke, zato sem v bazo vključila le spremenljivke, pridobljene z Eurostata; s tem sem zagotovila tudi boljšo primerljivost podatkov. Vse spremenljivke (»llocpor«, »ldelezm«, »lumorz«, »lstudznam«, »ldelezplacaz« in »ldelezzaposlz«) sem izračunala s pomočjo kombiniranja spremenljivk. Z namenom pridobitve boljše primerljivosti podatkov med posameznimi državami, so spremenljivke večinoma preračunane na prebivalca oziroma kot količnik med vrednostjo spremenljivke za ženske in moške. Spremenljivka »lbdppc« je bila najdena v dokumentu »Total Economy Database« (Spletna stran celotne ekonomske baze podatkov). Spremenljivka »ldelezplacaz« (delež ženske plače glede na moško) je bila spremenjena v delež, ker se na splošno plače vsako leto višajo, za moj model pa je bil pomemben le vpliv spreminjanja plače žensk v razmerju do plače moških (v večini opazovanih držav se je ženska plača v povprečju letno povečala bolj kot moška). Iz istega razloga sem v delež spremenila spremenljivko »ldelezplacaz«.

Ker na ločitve (in hkrati tudi poroke) močno vplivajo družbeni dejavniki, se je zdelo smotno, da namesto odvisne spremenljivke »ločitve« naredim novo spremenljivko »llocpor«. Število porok in ločitev se je skozi leta spreminjalo zaradi družbenih norm, zakonov, vpliva Cerkve, ipd. V preteklosti je bila ločitev družbeno nespremenljiva ali celo prepovedana, danes pa smo priča nezanimanju mladih za poroke. Spremenljivko sem dobila tako, da sem v posameznem letu v posamezni državi delila število ločitev s številom porok. Število porok se v povprečju v opazovanem obdobju v državah niža, število ločitev pa viša. Posledično je pričakovati, da bo imelo manjše število porok vpliv tudi na manjše število ločitev. Z novo spremenljivko »llocpor« se tako izognem vplivu spreminjanja števila porok glede na število ločitev, izločen pa je tudi vpliv družbenih dejavnikov.

Glede na razpoložljivost podatkov na spletni strani Eurostat sem med seboj primerjala podatke tridesetih evropskih držav (Avstrija, Belgija, Bolgarija, Švica, Ciper, Češka, Nemčija, Danska, Estonija, Španija, Finska, Francija, Grčija, Madžarska, Irska, Islandija, Italija, Litva, Luksemburg, Latvija, Malta, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Romunija, Švedska, Slovenija, Slovaška ter Velika Britanija). Podatki so bili dostopni od leta 1950 do 2007 (toda ne za vse države in spremenljivke). Slika 6 predstavlja grafični prikaz števila ločitev na 1000 prebivalcev v evropskih državah v letu 2005. V povprečju je bilo največ ločitev v severni in osrednji Evropi, najmanj pa v južni Evropi.

Slika 6: Grafični prikaz števila ločitev na 1000 prebivalcev v evropskih državah leta 2005

Vir: Eurostat, 2009

Zaradi relativno kratkih časovnih serij bom v ekonometrični analizi uporabila panelne podatke. Panelni podatki združujejo časovne podatke za vsako presečno enoto. Kot primer si lahko predstavljamo, da imamo zbrane podatke o plači, izobrazbi in zaposlenosti za določeno število oseb skozi določeno obdobje. Panelni podatki so lahko zbrani tudi za določena podjetja oziroma države skozi enako obdobje (Wooldridge, 2005, str. 6–13).

Za panelne podatke sem se odločila iz praktičnih razlogov, saj ima njihova uporaba več pozitivnih lastnosti (Gujarati, 2004, str. 637–638):

- z združevanjem časovnih in presečnih podatkov dobimo bolj informativne podatke, več raznolikosti in več učinkovitosti;
- panelni podatki bolje proučujejo dinamiko sprememb ter lahko zaznajo in merijo spremembe, katerih ne bi mogli izračunati samo s pomočjo časovnih oziroma presečnih podatkov;
- panelni podatki omogočajo proučevanje bolj kompleksnih vedenjskih modelov;
- s pomočjo panelnih podatkov lahko tudi zmanjšamo napako, ki bi nastala z združevanjem več enot (npr. posameznikov, držav ali podjetij).

Ker bom v diplomski nalogi delala z log-log modelom (razlaga sledi v točki 3.3.1), bom v nadaljevanju predstavila podatke o logaritmiranih spremenljivkah in njihovih glavnih

komponentah ter gibanje spremenljivk skozi čas. Vse logaritmirane spremenljivke imajo pred svojim imenom črko *l* (spremenljivka »locpor« je postala »llocpor« ipd.).

Tabela 3: Presečni podatki spremenljivk modela

Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min [#]	Max ^{##}	Kor. z llocpor
llocpor	1320	-0,8714	0,3706	-1,8375 (IE)	-0,3365 (BE)	1,000
ldelurez	484	-0,0741	0,0304	-0,1602 (IS)	-0,0171 (BG)	0,4262*
lbdppc	1437	9,6924	0,4778	8,2927 (RO)	10,4846 (LU)	0,1205
ldelezm	1288	-0,7162	0,0238	-0,7773 (LV)	-0,6769 (IS)	-0,4189*
lumorz	349	-12,3850	0,8602	14,1302 (IE)	10,5086 (LV)	0,4767*
lstudznam	256	0,2302	0,1682	-0,1603 (CH)	0,6146 (IS)	0,1043
ldelezzaposlz	492	3,7943	0,0933	3,4311 (MT)	3,9225 (EE)	0,5857*
ldelezplacaz	191	-0,2678	0,0748	-0,4118 (AT)	-0,1451 (BE)	0,1086

Legenda: * statistično značilno pri 5 %, [#] v oklepaju je zapisana kratica države z minimalno vrednostjo spremenljivke, ^{##} v oklepaju je zapisana kratica države z maksimalno vrednostjo spremenljivke

Vir: Eurostat, 2009

V Tabeli 3 so predstavljeni presečni podatki spremenljivk modela. Število opazovanj meri število opazovanih enot po posamezni spremenljivki skozi celotno obdobje in v vseh državah. Število opazovanj med spremenljivkami močno variira. Največ opazovanj imajo spremenljivke »lbdppc« (bruto domači proizvod na prebivalca), »llocpor« (količnik med številom ločitev in številom porok) ter »ldelezm« (delež moških med prebivalci), najmanj pa »ldelezplacaz« (delež ženske plače glede na moško) in »lstudznam« (število študentk glede na študente). Ostali podatki so prikazani kot presečni podatki za leto 2005.

Standardni odklon (četrti stolpec v Tabeli 3) je najpogosteje uporabljena mera variabilnosti, izračunana kot kvadratni koren variance. Velik standardni odklon predstavlja veliko razpršenost enot, majhen standardni odklon pa nakazuje veliko koncentracijo statističnih enot okoli aritmetične sredine (Pfajfar, 2004, str. 148–158). Najbolj razpršene spremenljivke so »lumorz« (število umorjenih žensk na prebivalca), »lbdppc« (bruto domači proizvod na prebivalca) ter »llocpor« (količnik med številom ločitev in številom porok). Nasprotno imata najmanjši standardni odklon »ldelezm« (delež moških med prebivalci) in »ldelurez« (količnik števila delovnih ur, ki jih ženske opravijo v enem tednu, in števila delovnih ur, ki jih moški opravijo v enem tednu) najmanjši standardni odklon.

V zadnjem stolpcu Tabele 3 so predstavljeni rezultati korelacijskih koeficientov za leto 2005 med odvisno in neodvisnimi spremenljivkami. Korelacijski koeficient meri moč povezave med dvema spremenljivkama, izračunan pa je kot kvadratni koren koeficienta determinacije. Lastnosti koeficienta korelacije so (Gujarati, 2004, str. 82–87):

- lahko je pozitiven ali negativen (predznak določa povezavo med spremenljivkama),
- leži med vrednostima -1 in 1,
- simetričnost (koeficient korelacije med spremenljivkama X in Y je enak koeficientu korelacije med spremenljivkama Y in X),
- uporaben je le za merjenje linearne odvisnosti (pri nelinearnih povezavah njegov rezultat nima pomena).

V Prilogi 4 so priložene slike gibanja korelacijskih koeficientov v času za posamezno državo.

V Prilogi 5 so predstavljeni grafični prikazi, ki prikazujejo gibanje posamezne spremenljivke po času in državi. Najbolj izrazito pozitivno gibanje v času imajo spremenljivke »locpor« (količnik med številom ločitev in porok), »bdppc« (bruto domači proizvod na prebivalca) ter »delezzaposlz« (delež zaposlenih žensk glede na celotno število zaposlenih). Pozitivno gibanje v času (toda manj izrazito) imata spremenljivki »studznam« (število študentk glede na študente) in »delezzplacaz« (delež ženske plače glede na moško). Izrazito negativno gibanje v času ima spremenljivka »umorz« (število umorjenih žensk na prebivalca), negativni v gibanju pa sta še »delezm« (delež moških med prebivalci) in »delurez« (količnik števila delovnih ur, ki jih ženske opravijo v enem tednu, in števila delovnih ur, ki jih moški opravijo v enem tednu).

Vse spremenljivke se v času gibljejo po pričakovanjih (njihove vrednosti skozi čas rastejo), izjema je spremenljivka »ldelurez« (količnik števila delovnih ur, ki jih ženske opravijo v enem tednu in števila delovnih ur, ki jih moški opravijo v enem tednu). Število opravljenih delovnih ur naj bi se v času povečevalo (Goldin, 2005), toda glede na graf v Prilogi 5 to ne velja v vseh državah. Možna razlaga za to so lahko strožje spremembe v zakonodaji (ki omejujejo število delovnih ur na teden), vse večja moč sindikatov (ki se borijo proti izkoriščanju delavcev ki bi morali delati preveč ur) ali povečevanje dela na črno (ki ni zajeto v uradno opravljenih delovnih urah).

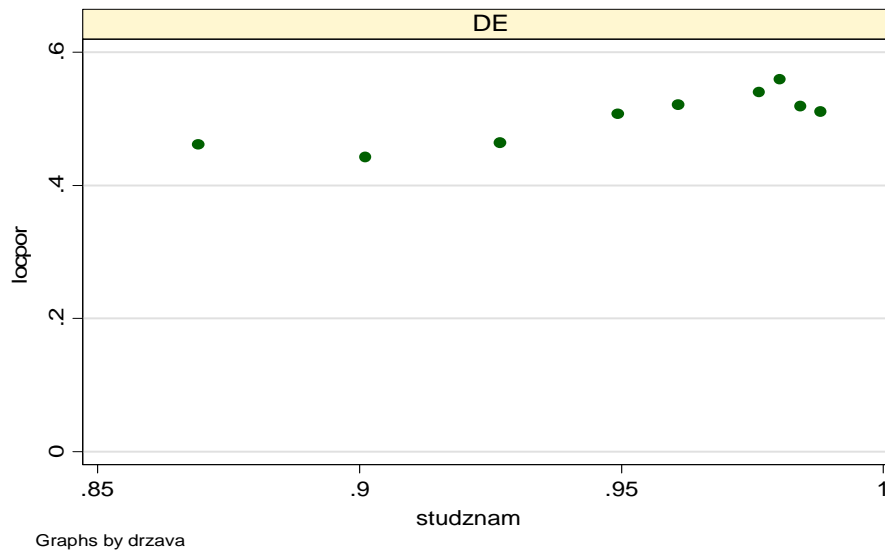
V Prilogi 3 je tabela, kjer so navedeni podatki o spremenljivkah in njihovih glavnih komponentah za posamično državo.

3.3 Model

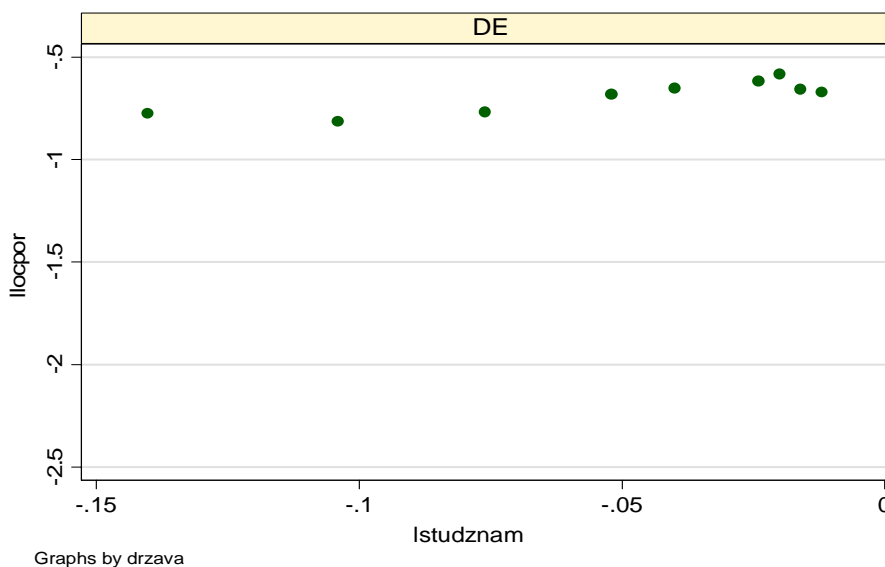
3.3.1 Specifikacija modela

Glede na obliko slike med odvisno spremenljivko in posamično neodvisno spremenljivko sem se odločila, da bom za raziskovanje uporabila logaritemsko-logaritemski model. Povezave med spremenljivkami so postale namreč najbolj linearne z logaritemsko-logaritemskim modelom. To je lepo razvidno s primera Nemčije na Sliki 7 in Sliki 8. Na Sliki 7 sta obe spremenljivki nelogaritmirani, na Sliki 8 pa logaritmirani. Razvidno je, da je povezava med spremenljivkama bolj linearna v sliki z logaritmiranima spremenljivkama (slike za ostale države in spremenljivke so v Prilogi 2). Druga prednost log-log modela pa je, da je mogoče dobljene regresijske koeficiente neposredno interpretirati kot elastičnosti.

Slika 7: Grafični prikaz odnosa med spremenljivkama »locpor« in »studznam« v Nemčiji

Slika 8: Grafični prikaz odnosa med spremenljivkama »llocpor« in »Istudznam« v Nemčiji

3.3.2 Model po metodi najmanjših kvadratov (Ordinary least squares, OLS)

Najosnovnejši model je metoda najmanjših kvadratov. Metoda pristopa z namenom minimizacije med ostanki in sicer s pomočjo minimizacije vsote kvadratov napak (Ashenfelter et al., 2003, str. 129).

3.3.3 Metoda fiksnih učinkov (Fixed Effects, FE)

Ker v svoji diplomski nalogi uporabljam panelne podatke, sem naredila regresije tudi s pomočjo dveh metod, ki se uporabljata pri panelnih podatkih: metodo fiksnih učinkov in metodo slučajnih vplivov.

Z metodo fiksnih učinkov vzamemo v oceno »individualnost« vsake presečne enote tako, da pustimo presečišče variirati za vsako državo posebej, vseeno pa predvidevamo, da je naklon koeficienta konstanten med državami. Splošna enačba tega modela je:

$$Y_{it} = \beta_{1i} + \beta_2 X_{2it} + \beta_{3it} + u_{it} . \quad (2)$$

Ker se države med seboj razlikujejo, ima konstanta zraven dodan indeks i (Gujarati, 2004, str. 642–646).

Izraz »fiksni učinek« je posledica dejstva, da ne glede na to, da lahko presečišče med enotami (v mojem primeru med državami) variira, vsako individualno presečišče ne variira v času (zato v splošni enačbi (2) zraven konstante ni dodan indeks t) (Gujarati, 2004, str. 642–646).

3.3.4 Metoda slučajnih vplivov (Random Effects, RE)

Metoda slučajnih vplivov se razlikuje od metode fiksnih učinkov po tem, da ne obravnava β_{1i} kot fiksne, ampak predvideva, da je slučajna spremenljivka s srednjo vrednostjo β_1 . Presečišče za posamezno državo pa bi lahko zapisali kot: $\beta_{1i} = \beta_1 + \varepsilon_i$, pri tem, da je $i = 1, 2, \dots, N$. ε_i je slučajna napaka s povprečno vrednostjo nič in varianco σ_ε^2 . To pomeni, da so države v modelu izbrane iz velike množice držav in da imajo skupno povprečno vrednost za presečišče (β_1), individualne razlike v presečišču za posamično državo pa se odražajo v napaki ε_i . Če združim povedano, je tako splošna enačba modela metode slučajnih vplivov naslednja:

$$Y_{it} = \beta_1 + \beta_2 X_{2it} + \beta_3 X_{3it} + \varepsilon_i + u_{it} = \beta_1 + \beta_2 X_{2it} + \beta_3 X_{3it} + w_{it} \quad (3)$$

pri čemer je $w_{it} = \varepsilon_i + u_{it}$ (Gujarati, 2004, str. 647–649).

Napaka w_{it} je sestavljena iz dveh komponent; ε_i predstavlja presečno oziroma individualno napako ter u_{it} , ki je kombinacija časovne in presečne napake (Gujarati, 2004, str. 648).

Razlika med metodama FE in RE je v tem, da ima pri FE vsaka presečna enota svoje (»fiksirano«) presečišče v vseh N enotah za N presečnih enot, medtem ko pri RE β_1 predstavlja povprečno vrednost vseh presečnih podatkov, ε_i pa predstavlja (splošen) odklon individualne vrednosti od te povprečne vrednosti presečnih podatkov (Gujarati, 2004, str. 648).

Gujarati (2004, str. 650–651) nadalje razčlenjuje, kdaj je bolj smotrno uporabiti metodo fiksnih učinkov (FE) oziroma metodo slučajnih vplivov (RE):

- Če je T (število časovnih enot) velik in N (število presečnih enot) majhen, potem je večja verjetnost, da bo bolj učinkovita metoda po FE.

- Ko je N velik in T majhen, je prav tako bolj priporočljiva metoda FE.
- Če je ε_i v korelaciji z najmanj eno izmed neodvisnih spremenljivk, potem so ocene RE pristranske, zato je zopet bolj smotrno uporabiti FE.

3.4 Ocenjevanje modelov

Kot je razvidno iz Tabele 3 in Priloge 3, imata spremenljivki »ldelezplacaz« (delež ženske plače glede na plače moškega) in »lstudznam« (število študentk glede na študente) zelo malo opazovanih enot med državami, v primerjavi z ostalimi spremenljivkami. Posledica tega so slabši rezultati, saj je upoštevanih precej manj enot, kot bi jih lahko bilo. Zato je bilo smotrno, da ti dve spremenljivki odstranim iz svojega empiričnega modela (1). Iz istega razloga (pomanjkljivi podatki) sem iz modela (1) odstranila naslednje države: Ciper, Češka, Irska, Litva, Malta, Poljska in Slovaška.

Uporabljena enačba v modelih je bila naslednja:

$$llopor_i = \beta_1 + \beta_2 ldelezm_i + \beta_3 ldelurez_i + \beta_4 lbdppc_i + \beta_5 lumorz_i + \beta_6 ldelezzapo_slz_i \quad (4)$$

V model je bilo vključenih triindvajset evropskih držav: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Švica, Nemčija, Danska, Estonija, Španija, Finska, Francija, Grčija, Madžarska, Islandija, Italija, Latvija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Romunija, Švedska, Slovenija in Velika Britanija.

3.4.1 Opis modelov

Model 1: Osnovna funkcija (4) po metodi najmanjših kvadratov ter z robustnimi standardnimi napakami.

Model 2: Osnovna funkcija (4) po metodi fiksnih učinkov ter z robustnimi standardnimi napakami.

Model 3: Osnovna funkcija (4) po metodi slučajnih vplivov ter z robustnimi standardnimi napakami.

Model 4: Osnovna funkcija (4) po metodi najmanjših kvadratov, z robustnimi standardnimi napakami ter z vključenim trendom.

Trend sem vključila z namenom, da izločim vpliv trendnega gibanja v času.

Model 5: Osnovna funkcija (4) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom, z robustnimi standardnimi napakami in nepravimi spremenljivkami za države.

Neprave spremenljivke so sestavljene le iz dveh vrednosti, 0 in 1; 1 kaže na prisotnost določene lastnosti, 0 pa ravno obratno kaže na odsotnost določene lastnosti. Neprave spremenljivke se na primer uporablja za določitev spola; 1 lahko nakazuje, da je oseba

ženska, 0 pa da je oseba moški. Neprave spremenljivke so pomemben pripomoček za razporeditev podatkov v vzajemne kategorije, kot so na primer ženske in moški (Gujarati, 2004, str. 297–298).

Pomembno pravilo pri vključevanju nepravih spremenljivk je, da v primeru, če ima opisna spremenljivka m kategorij, vključimo le $(m-1)$ nepravih spremenljivk. S tem se izognemo t.i. »pasti nepravih spremenljivk«. Če namreč vključimo vse neprave spremenljivke, je njihova vsota 1, kar privede do popolne kolinearnosti oziroma popolne multikolinearnosti. Zato je pomembno, da v primeru, če vključimo vse neprave spremenljivke, iz modela izločimo konstanto oziroma izločimo eno izmed nepravih spremenljivk iz regresije, ki nato postane bazna vrednost proti ostalim nepravim spremenljivkam (Gujarati, 2004, str. 301–302).

Neprave spremenljivke sem vključila z namenom, da bo metoda najmanjših kvadratov razlikovala med posameznimi državami.

3.4.2 Rezultati in razlaga rezultatov

V Tabeli 4 so podani rezultati Modelov 1 do 5.

Število opazovanj v posameznem modelu je bilo 238. Najnižji popravljene R^2 je imel Model 2 (osnovna funkcija (4) po metodi fiksnih učinkov z robustnimi standardnimi napakami); 0,284. Najvišji popravljene R^2 je imel Model 5 (osnovna funkcija (4) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom, z robustnimi standardnimi napakami in nepravimi spremenljivkami za države); 0,906.

Glede na rezultate bi se trenutno odločila za Model 4 (osnovna funkcija (4) po metodi najmanjših kvadratov, z robustnimi standardnimi napakami ter z vključenim trendom) ali Model 5 (osnovna funkcija (4) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom, z robustnimi standardnimi napakami in nepravimi spremenljivkami za države).

Model 4 ima dokaj visok popravljene multipli determinacijski koeficient (0,654) in v veliki meri sledi mojim pričakovanjem. Vsi koeficienti (razen »ldelezm«, ki predstavlja delež moških med prebivalci) so statistično značilni pri 1 % in pozitivni. Negativna je slabša oblika modela (ne razlikuje med različnimi državami).

Model 5 ima zelo visok popravljene multipli determinacijski koeficient (0,906), poleg tega pa dokaj dobro sledi mojim pričakovanjem in predhodnim raziskavam glede predznakov koeficientov. Koeficienta spremenljivk »lumorz« (število umorjenih žensk na prebivalca) in »ldelezzaposlz« (delež zaposlenih žensk glede na celotno število zaposlenih) sta statistično značilna in pozitivna. Koeficient spremenljivke »lbdppc« (bruto domači proizvod na prebivalca) je statistično značilen in negativen, koeficienti ostalih spremenljivk pa so pozitivni a statistično neznačilni. Poleg tega oblika modela upošteva obravnavanje po državah.

Tabela 4: Rezultati Modelov od 1 do 5[#]

	Model 1 OLS	Model 2 FE	Model 3 RE	Model 4 OLS s t	Model 5 OLS s t in d
lbdppc	0,448* [12,24]	-0,102 [-0,85]	0,148 [1,63]	0,452* [12,76]	-0,797* [-5,33]
ldelezm	-1,015 [-0,69]	10,385** [2,25]	0,56 [0,22]	-1,035 [-0,71]	1,758 [0,35]
lumorz	0,160* [3,78]	0,039 [1,03]	0,076** [2,14]	0,153* [3,56]	0,067*** [1,79]
ldelezzaposlz	2,942* [12,52]	3,263* [6,77]	3,136* [8,76]	3,052* [12,06]	1,644** [2,45]
ldelurez	2,406* [3,23]	0,034 [0,03]	0,43 [0,46]	2,621* [3,49]	0,077 [0,08]
Konstanta	-14,998* [-9,21]	-4,347 [-0,97]	-12,886* [-5,10]	-15,202* [-9,43]	1,086 [0,22]
Število opazovanj	238	238	238	238	238
Popravljen R ²	0,654	0,284	0,592	0,654	0,906

Legenda: *** statistično značilno pri 10 %; ** statistično značilno pri 5 %; * statistično značilno pri 1 %; # V oklepajih so podane vrednosti t-statistike. Model 1: osnovna funkcija (4) po metodi najmanjših kvadratov; Model 2: osnovna funkcija (4) po metodi fiksnih učinkov; Model 3: osnovna funkcija (4) po metodi slučajnih vplivov; Model 4: osnovna funkcija (4) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom; Model 5: osnovna funkcija (4) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države; vključene države: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Švica, Nemčija, Danska, Estonija, Španija, Finska, Francija, Grčija, Madžarska, Islandija, Italija, Latvija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Romunija, Švedska, Slovenija in Velika Britanija

Celotna razlaga rezultatov je priložena v Prilogi 1. Glede ustreznosti modela se bom prepričala še s pomočjo Hausmanovega testa.

3.4.3 Hausmanov test

S Hausmanovim testom se preverja pravilnost izbire metode (OLS, FE ali RE). Ničelna hipoteza Hausmanovega testa je, da se v modelih, ki ju primerjamo (na primer FE in RE), cenilke bistveno ne razlikujejo. Če zavrnilo ničelno domnevo tega testa, pomeni, da je metoda, ki smo jo vzeli kot opazovano, primerna. Kljub testu Gujarati opozarja, da ne obstaja preprosto pravilo, s pomočjo katerega bi raziskovalec zagotovo vedel, kateri izmed obeh modelov je boljši (Gujarati, 2004, str. 651). Sama bom večinoma kot opazovano metodo vzela metodo FE.

Vsi rezultati Hausmanovih testov od 1 do 4 so podani v Tabeli 5.

Tabela 5: Rezultati Hausmanovih testov od 1 do 4

	Hausmanov test 1*	Hausmanov test 2**	Hausmanov test 3****	Hausmanov test 4****
χ^2	24,30	44,87	66,49	-8,65
Prob > χ^2	0,0002	0,0000	0,0000	

Legenda: * Rezultati Hausmanovega testa 1 (primerjava metode fiksnih učinkov in metode slučajnih vplivov); ** Rezultati Hausmanovega testa 2 (primerjava metode fiksnih učinkov in metode najmanjših kvadratov); *** Rezultati Hausmanovega testa 3 (primerjava metode fiksnih učinkov in metode najmanjših kvadratov z vključenim trendom); Rezultati Hausmanovega testa 4 (primerjava metode fiksnih učinkov in metode najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države)

Hausmanov test 1

Najprej sem med seboj preverjala ustreznost Modela 2 (metoda fiksnih učinkov) in Modela 3 (metoda slučajnih vplivov).

Glede na rezultate Hausmanovega testa lahko zavrnem ničelno domnevo in sklepam, da je Model 2 (metoda fiksnih učinkov) boljši kot Model 3 (metoda slučajnih vplivov).

Hausmanov test 2

Nato sem med seboj preverjala ustreznost Modela 2 (metoda fiksnih učinkov) in Modela 1 (metoda najmanjših kvadratov).

Glede na rezultate Hausmanovega testa lahko zavrnem ničelno domnevo in sklepam, da je Model 2 (metoda fiksnih učinkov) boljši kot Model 1 (metoda najmanjših kvadratov).

Hausmanov test 3

Sledila je preverba ustreznosti Modela 2 (metoda fiksnih učinkov) in Modela 4 (metoda najmanjših kvadratov z vključenim trendom).

Glede na rezultate Hausmanovega testa lahko zavrnem ničelno domnevo in sklepam, da je Model 2 (metoda fiksnih učinkov) boljši kot Model 4 (metoda najmanjših kvadratov z vključenim trendom).

Hausmanov test 4

Na koncu sem med seboj preverjala ustreznost Modela 2 (metoda fiksnih učinkov) in Modela 5 (metoda najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države).

Rezultat ni v skladu s predpostavkami Hausmanovega testa. Glede na rezultate Hausmanovega testa tako ne morem zavrniti ničelne domneve in sklepati, ali je Model 2 (metoda fiksnih učinkov) boljši kot Model 5 (metoda najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države).

3.5 Ocenjevanje reduciranih modelov

Določene spremenljivke in države sem izločila zaradi pomanjkljivih in neprimerljivih podatkov. S tem sem pridobila precej večje število opazovanih enot, med seboj pa sem opazovala samo bolj razvite evropske države (s tem sem dobila večjo primerljivost podatkov). Kot kriterij za razvitost sem vzela podatek BDP p.c. s spletne strani Eurostat, ki primerja BDP p.c. v paritetah kupne moči med evropskimi državami glede na povprečje EU 27. V vzorec sem vzela le tiste države, ki so imele BDP p.c. v paritetah kupne moči nad povprečjem EU 27.

Za izločitev dodatnih spremenljivk in držav sem se odločila predvsem iz praktičnega razloga, da dobim daljše časovne vrste ter s tem tudi bolj relevantne rezultate. Modeli 6, 7 in 8 bodo namenjeni predvsem za primerjavo Modelom 1 do 5 (ali postanejo koeficienti določenih spremenljivk bolj statistično značilni oziroma v skladu s predhodnimi raziskavami, če vključim v model več opazovanih enot).

Uporabljena enačba v modelih je bila naslednja:

$$llocpor_t = \beta_1 + \beta_2 ldelezm_t + \beta_3 lbdppc_t \quad (5)$$

V model je bilo vključenih trinajst evropskih držav: Avstrija, Belgija, Švica, Nemčija, Danska, Finska, Islandija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska in Velika Britanija.

3.5.1 Opis modelov

Model 6: Osnovna funkcija (5) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom, z robustnimi standardnimi napakami in nepravimi spremenljivkami za države.

Model 7: Osnovna funkcija (5) po metodi fiksnih učinkov z robustnimi standardnimi napakami.

Model 8: Osnovna funkcija (5) po metodi slučajnih vplivov z robustnimi standardnimi napakami.

3.5.2 Rezultati in razlaga rezultatov

V Tabeli 6 so podani rezultati Modelov 6 do 8.

Število opazovanj v posameznem modelu je bilo 589. Popravljen R^2 Modela 6 in Modela 7 se razlikujeta le za malenkost. Popravljeni R^2 Modela 7 (osnovna funkcija (5) po metodi fiksnih učinkov z robustnimi standardnimi napakami) je 0,798. Popravljeni R^2 Modela 8 (osnovna funkcija (5) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom, z robustnimi standardnimi napakami in nepravimi spremenljivkami za države) je 0,8.

Rezultati Modelov 6, 7 in 8 so potrdili moja pričakovanja – zaradi večjega števila opazovanih enot so vsi koeficienti postali statistično značilni. Koeficient spremenljivke »lbdppc« (bruto domači proizvod na prebivalca) je pozitiven in potrjuje moja pričakovanja, koeficient spremenljivke »ldelezm« (delež moških med prebivalci) pa je negativen in ne potrjuje mojih pričakovanj.

Tabela 6: Rezultati Modelov od 6 do 8[#]

	Model 6 OLS	Model 7 FE	Model 8 RE
lbdppc	1,247* [10,60]	1,618* [44,76]	1,617* [46,26]
ldelezm	-30,565* [-14,43]	-16,538* [-9,56]	-15,808* [-9,9]
Konstanta	-36,395* [-18,84]	-28,667* [-21,14]	-28,178* [-22]
Število opazovanj	589	589	589
Popravljen R ²	0,800	0,798	0,232

Legenda: *** statistično značilno pri 10 %; ** statistično značilno pri 5 %; * statistično značilno pri 1 %; # V oklepajih so podane vrednosti t-statistike. Model 6: osnovna funkcija (5) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države; Model 7: osnovna funkcija (4) po metodi fiksnih učinkov; Model 8: osnovna funkcija (5) po metodi slučajnih vplivov; vključene države: Avstrija, Belgija, Švica, Nemčija, Danska, Finska, Islandija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska in Velika Britanija

Celotna razlaga rezultatov je priložena v Prilogi 1. Glede ustreznosti modela se bom prepričala s pomočjo Hausmanovega testa.

3.5.3 Hausmanov test

Vsi rezultati Hausmanovih testov od 5 do 7 so podani v Tabeli 7.

Tabela 7: Rezultati Hausmanovega testa od 5 do 7

	Hausmanov test 5*	Hausmanov test 6**	Hausmanov test 7***
χ^2	1,21	-140,75	122,09
Prob > χ^2	0,5449		0,0000

Legenda: * Rezultati Hausmanovega testa 5 (primerjava metode fiksnih učinkov in metode slučajnih vplivov); ** Rezultati Hausmanovega testa 6 (primerjava metode fiksnih učinkov in metode najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države); *** Rezultati Hausmanovega testa 7 (primerjava metode najmanjših kvadratov z vključenim trendom ter nepravimi spremenljivkami za države in metode slučajnih vplivov)

Hausmanov test 5

Najprej sem med seboj preverjala Model 7 (metoda fiksnih učinkov z robustnimi standardnimi napakami) in Model 8 (metoda slučajnih vplivov z robustnimi standardnimi napakami).

Glede na rezultate Hausmanovega testa ne morem zavriniti ničelne domneve, zato ne morem sklepati, da je Model 7 (metoda fiksnih učinkov z robustnimi standardnimi napakami) boljši kot Model 8 (metoda slučajnih vplivov z robustnimi standardnimi napakami).

Hausmanov test 6

Kasneje sem med seboj preverjala ustreznost Modela 7 (metoda fiksnih učinkov z robustnimi standardnimi napakami) in Modela 6 (metoda najmanjših kvadratov z vključenim trendom, z robustnimi standardnimi napakami in nepravimi spremenljivkami za države).

Rezultat ni v skladu s predpostavkami Hausmanovega testa, zato ne morem zavriniti ničelne domneve in sklepati, da je Model 7 (metoda fiksnih učinkov z robustnimi standardnimi napakami) boljši kot Model 6 (metoda najmanjših kvadratov z vključenim trendom, z robustnimi standardnimi napakami in nepravimi spremenljivkami za države).

Hausmanov test 7

Zadnja sem med seboj preverjala ustreznost Modela 6 (metoda najmanjših kvadratov z vključenim trendom, z robustnimi standardnimi napakami in nepravimi spremenljivkami za države) in Modela 8 (metoda slučajnih vplivov z robustnimi standardnimi napakami).

Glede na rezultate Hausmanovega testa lahko zavrnem ničelno domnevo in sklepam da je Model 6 (metoda najmanjših kvadratov z vključenim trendom, z robustnimi standardnimi napakami in nepravimi spremenljivkami za države) boljši kot Model 8 (metoda slučajnih vplivov z robustnimi standardnimi napakami).

3.6 Razprava

S Hausmanovim testom nisem mogla potrditi, da je Model 2 po metodi fiksnih učinkov boljši kot Model 5 po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države. Zato bom, glede na prejšnje ugotovitve, kot najboljšega vzela Model 5.

Z Modelom 5 po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države sem potrdila, da bo več ločitev v državah,

- kjer bo več umorov žensk (pozitiven predznak pri koeficientu spremenljivke »lumorz«, ki prikazuje število umorjenih žensk na prebivalca) ter
- ki bodo imele večji delež zaposlenih žensk (pozitiven predznak pri koeficientu spremenljivke »ldelezzaposlz«, ki prikazuje delež zaposlenih žensk glede na celotno število zaposlenih).

Nisem pa uspela potrditi pričakovanj, da bo več ločitve v državah,

- ki bodo bolj razvite (predznak pri koeficientu spremenljivke »lbdppc«, ki prikazuje bruto domači proizvod na prebivalca, je bil negativen),
- ki bodo imele večji delež moškega prebivalstva (koeficient spremenljivke »ldelezm«, ki prikazuje delež moških med prebivalci, je bil statistično neznačilen),
- kjer bodo ženske več delale (koeficient spremenljivke »ldelurez«, ki prikazuje število delovnih ur, ki jih ženske opravijo v enem tednu, je bil statistično neznačilen).

S tem sem potrdila raziskave avtorjev Goldina (2005) ter Stevenson & Wolfersa (2006).

Sklepam, da vseh pričakovanj o vplivu spremenljivk nisem mogla potrditi zaradi pomanjkljivih podatkov. Spremenljivka »ldelurez« (količnik števila delovnih ur, ki jih ženske opravijo v enem tednu, in števila delovnih ur, ki jih moški opravijo v enem tednu) je bila v povprečju najslabše zastopana med državami. Nekaterih spremenljivk zaradi manjkajočih podatkov sploh nisem mogla vključiti v model (spremenljivki »ldelezplacaz« (delež ženske plače glede na moško) in »lstudznam« (število študentk glede na študente)), čeprav bi ju bilo po ekonomski teoriji smotrno uvrstiti. Poleg tega so imele nekatere države slabše podatke (na primer Irska, ki je ločitve uzakonila šele leta 1997) in sem jih zaradi tega izločila oziroma je bila posledica tega manjše število opazovanih enot. Sklepam, da bi dobila precej boljše rezultate, če bi imela več opazovalnih enot (dostopne podatke za več let ter za več držav) ter več spremenljivk (na primer že omenjeni delež ženske plače glede na moško oziroma število študentk glede na študente).

Omenjeno se potrdi z rezultati zadnjih treh modelov (Model 6, Model 7 in Model 8). Vsi trije modeli so imeli namreč pozitivno vrednost koeficienta spremenljivke »lbdppc« (vrednost BDP p.c.). Najboljši izmed omenjenih primerov se je (glede na rezultate Hausmanovega testa) izkazal Model 6 (metoda najmanjših kvadratov z dodatno izločenimi državami in spremenljivkami).

SKLEP

Razlogi dveh posameznikov za vstop v zakon so se skozi zgodovino spreminjali. V času starega veka je bil vzrok porok predvsem praktične in ekonomske narave, danes pa pari v zakon vstopajo zaradi zakonske, socialne in ekonomske stabilnosti, ustvarjanja družine, izobraževanja in vzgoje otrok, javnega priznanja ljubezni ter pridobitve državljanstva.

S spreminjanjem vrednot in norm družbe se je spreminjal tudi položaj žensk v zakonu. V času starih Grkov so bile žene v podrejenem položaju, saj so imele bistveno manj pravic kot njihovi možje. S širjenjem krščanstva, ko je zakon prišel pod vpliv Cerkve in je slednja povečala število omejitev, povezanih z zakonom, in odpravila ločitve, so bile ženske v večini držav še vedno v podrejenem položaju. S protestantsko revolucijo poroke večinoma niso bile

več glavna domena Cerkve in so postale uradne šele s potrdilom države. Po tem so tudi ženske začele počasi postajati bolj enakopravne svojim moškim partnerjem.

S pomočjo eksperimentov so ekonomisti ugotovili, da se preference pri izbiri partnerja bistveno razlikujejo med moškimi in ženskami. Moški dajejo večji poudarek zunanji lepoti, večinoma naredijo prvi korak in so manj zahtevni kot ženske. Ženske pa dajejo večji poudarek na visok dohodek in izobrazbo bodočega partnerja. Razlog temu bi lahko bile različne starševske vloge – moški želi nagonsko najti žensko, ki bo sposobna roditi otroke, ženske pa iščejo partnerja, ki bo otroke sposoben preživljati skozi življenje.

S porokami pa so se začele pojavljati tudi ločitve. V večini razvitih držav je po letu 1960 opaziti trend naraščanja ločitev. Vzrokov za to je lahko več: naraščanje gibanj za enakopravnost žensk, spremenjeni zakoni, ki so dopuščali unilateralno ločitev ter strmo naraščanje žensk na trgu dela in v izobraževanju. Posredno so vplivali na povečano število ločitev tudi tabletki za nadzorovanje rojstev, napredek tehnologije v gospodinjstvu, ki je bistveno zmanjšal čas hišnih opravil, ter nižanje diskriminacije žensk na trgu dela. Vse omenjeno je pripomoglo k temu, da so ženske lažje prišle do lastnega zaslužka, postale bolj neodvisne od svojih moških partnerjev ter se zato tudi lažje ločile od njih.

Reforme zakonov o ločitvah so se v večini evropskih držav začele pojavljati v zadnjih štiridesetih letih 20. stoletja. Po reformi zakonov je bil strošek ločitev manjši, razlogi za ločitev so bili omiljeni, vse skupaj pa je pripomoglo k lažjemu in hitrejšemu izstopu iz zakona.

V empiričnem delu diplomske naloge sem preverjala odvisnost spremenljivke ločitve od izbranih spremenljivk.

Model je bil sestavljen iz panelnih podatkov. Ker so imele nekatere spremenljivke in države pomanjkljive podatke, sem jih mogla iz raziskave izločiti. Povezave med spremenljivkami so postale najbolj linearne z logaritemsko-logaritemskim modelom, zato sem vse spremenljivke logaritimirala. Na koncu sem v modelu primerjala neodvisno spremenljivko »llocpor« (količnik med številom ločitev in številom porok) ter neodvisne spremenljivke »ldelezm« (delež moških med prebivalci), »ldelezur« (količnik števila delovnih ur, ki jih ženske opravijo v enem tednu in števila delovnih ur, ki jih moški opravijo v enem tednu), »lbdppc« (bruto domači proizvod na prebivalca), »lumorz« (število umorjenih žensk na prebivalca) ter »ldelezzaposlz« (delež zaposlenih žensk glede na celotno število zaposlenih) v triindvajsetih evropskih državah (Avstrija, Belgija, Bolgarija, Švica, Nemčija, Danska, Estonija, Španija, Finska, Francija, Grčija, Madžarska, Islandija, Italija, Luksemburg, Latvija, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Romunija, Švedska, Slovenija ter Velika Britanija). Za spremenljivko »llocpor« kot količnik sem se odločila zato, ker se s tem zmanjša vpliv spreminjanja števila porok glede na število ločitev v času, zmanjšani pa so tudi družbeni dejavniki. Neodvisne spremenljivke sem zaradi boljše primerljivosti podatkov spremenila v deleže oziroma preračunala na prebivalca.

Na podlagi predhodnih raziskav je bila moja hipoteza, da bo več ločitev v tistih državah, ki so bolj razvite (oziroma imajo višji BDP p.c.), ki imajo več moških prebivalcev, kjer imajo ženske višje število opravljenih delovnih ur, ki imajo večji delež zaposlenih žensk ter ki imajo večje število umorjenih žensk na prebivalca.

V različnih modelih sem nato s pomočjo metode najmanjših kvadratov, metode fiksnih učinkov in metode slučajnih vplivov proučevala zastavljeni model. Na koncu sem s Hausmanovim testom medsebojno primerjala izbrane modele.

Glede na dobljene rezultate in na rezultate Hausmanovega testa, sem kot najboljšega izbrala model po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države. Z modelom sem potrdila, da bo več ločitev v državah, kjer bo več umorov žensk in ki bodo imele večji delež zaposlenih žensk. S tem sem potrdila raziskave avtorjev Goldina (2005) ter Stevensonove & Wolfersa (2006). Nisem uspela potrditi hipoteze, da bo več ločitev v državah, ki bodo bolj razvite, ki bodo imele več moškega prebivalstva in v katerih bodo ženske več delale.

Zaradi slabših podatkov sem med seboj primerjala še reducirane modele s samo dvema spremenljivkama in z vključenimi najbolj razvitimi evropskimi državami, ki so imele dovolj podatkov. Glede na rezultate Hausmanovega testa se je izkazalo, da je najboljši model po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države. Uspela sem potrditi, da bo več ločitev v bolj razvitih državah, nisem pa uspela potrditi, da bo več ločitev v državah z večjim deležem moškega prebivalstva.

Sklepam, da vseh pričakovanj o povezavah med spremenljivkami nisem mogla potrditi zaradi pomanjkljivih podatkov, in sicer tako pri spremenljivkah kot pri državah. Menim, da bi dobila boljše rezultate, če bi imela več opazovalnih enot (dostopne podatke za več let ter za več držav) ter več spremenljivk (zaradi pomanjkljivih rezultatov v svoj model namreč nisem mogla vključiti nekaterih spremenljivk, ki bi jih bilo glede na ekonomsko teorijo smotrno vključiti). To se je potrdilo tudi z reduciranimi modeli; z več opazovanimi enotami sem dobila drugačne rezultate.

LITERATURA IN VIRI

1. Ashenfelter, O., Levine, P. B. & Zimmerman, D. J. (2003). *Statistics and Econometrics: methods and applications*. New York: J. Wiley & Sons.
2. Becker, G. (1974). On the Relevance of the New Economics of the Family. *American Economic Review*, 64 (2), 317–319.
3. Becker, G. (1988). Family Economics and Macro Behavior. *American Economic Review*, 78 (1), 1–13.
4. Belot, M. & Francesconi, M. (2006, oktober). Can Anyone be »The« One? Evidence on Mate Selection from Speed Dating. *IZA Discussion Papers No. 2377*. Najdeno 25. januarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.essex.ac.uk/economics/discussion-papers/papers-text/dp620.pdf>
5. Charles, K. K. & Luoh, M. C. Male Incarceration, the Marriage Market and Female Outcomes. Najdeno 25. januarja 2009 na spletnem naslovu http://www.mcgill.ca/files/economics/jail_marriage_talk.pdf
6. Chiappori, P., Iyigun, M. & Weiss, Y. (2008, september). Investment in Schooling and the Marriage Market. Najdeno 25. januarja 2009 na spletnem naslovu <http://stripe.colorado.edu/~iyigun/ciwinvestspec060606.pdf>
7. Cowen, T. (2007, 19. april). Matrimony Has Its Benefits, and Divorce Has a Lot to Do With That. *The New York Times*, str. 3.
8. Edlund, L. (2005). Sex and the City. *Scandinavian Journal of Economics*, 107 (1), 25–44.
9. *Evropski statistični urad*. Najdeno 23. aprila 2009 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=0,1136184,0_45572595&_dad=portal&_schema=PORTAL
10. Fisman, R., Iyengar S., Kamenica, E. & Simonson, I. (2006, maj). Gender Differences in Mate Selection: Evidence from a Speed Dating Experiment, *Quarterly Journal of Economics*, 673-697. Najdeno 24. novembra 2008 na spletnem naslovu <http://faculty.chicagobooth.edu/emir.kamenica/documents/genderDifferences.pdf>
11. Gardner, J. & Oswald, A. (2005, oktober). Do Divorcing Couples Become Happier By Breaking Up? Najdeno 25. januarja 2009 na spletnem naslovu <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/faculty/oswald/jrsoct05.pdf>
12. Goldin, C. (2006). The Quiet Revolution That Transformed Women's Employment, Education, and Family. *American Economic Review*, 96 (2), 1–21.

13. González, L. & Viitanen, T. K. (2006, oktober). The Effect of Divorce Laws on Divorce Rates in Europe. Najdeno 15. marca 2009 na spletnem naslovu <http://www.econ.upf.edu/docs/papers/downloads/986.pdf>
14. Gujarati, D. (2004). *Basic Econometrics*. (4th ed.) B.k.: The McGraw-Hill Companies.
15. Harford, T. (2008). *The logic of life*. New York: Random House.
16. Hitsch, G., Hortaçsu, A. & Ariely, D. (2005, januar). What Makes You Click: An Empirical Analysis of Online Dating. Najdeno 25. januarja 2009 na spletnem naslovu http://www.aeaweb.org/annual_mtg_papers/2006/0106_0800_0502.pdf.
17. *Humboldt Univerza*. Najdeno 7. februarja 2009 na spletnem naslovu http://www2.huberlin.de/sexology/ATLAS_EN/html/history_of_marriage_in_western.html
18. Muller K. E. & Chen Mok M. (1997). The Distribution of Cooks'D Statistic. *Communications in Statistics*, 26 (3), 525–546.
19. *O porokah*. Najdeno 7. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://marriage.about.com/cs/generalhistory/a/marriagehistory.htm>
20. Papps, K. L. (2006, oktober). The Effects of Divorce Risk on the Labour Supply of Married Couples. *IZA Discussion Paper No. 2395*. Najdeno 25. januarja 2009 na spletnem naslovu <http://ftp.iza.org/dp2395.pdf>
21. Pfajfar, L. (2004). *Statistika I*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
22. *Spletna stran celotne ekonomske baze podatkov*. Najdeno 23. aprila 2009 na spletnem naslovu <http://www.conference-board.org/economics/database.cfm>
23. Stevenson, B. (2007). The Impact of Divorce Laws on Marriage-Specific Capital. *Journal of Labor Economics*, 25 (1), 75–94.
24. Stevenson, B. & Wolfers J. (2006). Bargaining In The Shadow Of The Law: Divorce Laws And Family Distress. *Quarterly Journal of Economics*, 121 (1), 267–288.
25. Stevenson, B. & Wolfers J. (2007). Marriage and Divorce: Changes and their Driving Forces. *Journal of Economic Perspectives*, 21 (2), 27–52.
26. Trivers, R. L. (2006). Parental Investmen and Sexual selection. V B. G. Campbell (ur.), *Sexual Selection and the Descent of Man* (str. 136-180). Najdeno 15. maja 2009 na spletnem naslovu http://books.google.com/books?hl=sl&lr=&id=7snvTHwvnn8C&oi=fnd&pg=PA136&dq=%22Robert+L.+Trivers%22&ots=jRvY59WtFu&sig=O_rzraIQA13INA4Yfnzs22hWBsQ#PPA347,M1

27. *Wikipedia – ekonomika družine*. Najdeno 31. marca 2009 na spletnem naslovu [http://en.wikipedia.org/wiki/Family_\(economics\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Family_(economics))
28. *Wikipedia – poroke*. Najdeno 7. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://en.wikipedia.org/wiki/Marriage>
29. Wooldridge, J. M. (2002). *Introductory Econometrics, a modern approach*. (2nd ed.) South-Western College Pub.
30. Wright, R. (2008). *The Moral Animal*. London: Abacus.

PRILOGE

Priloga 1: Razlaga rezultatov modelov

Model 1:

Koeficient pri spremenljivki »ldelezm« je statistično neznačilen, zato ne morem trditi, kakšen je vpliv te spremenljivke na odvisno spremenljivko.

Razlaga elastičnosti:

- Če spremenljivko »lbdppc« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 0,448 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1%.
- Če spremenljivko »lumorz« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 0,160 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.
- Če spremenljivko »ldelezzaposlz« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 2,942 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.
- Če spremenljivko »ldelurez« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 2,406 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.

Razlaga popravljenega multiplega determinacijskega koeficienta:

$R^2=0,654$: 65,4 odstotka variabilnosti odvisne spremenljivke »llocpor« je pojasnjeno z linearno odvisnostjo »llocpor« od neodvisnih spremenljivk »ldelurez«, »lbdppc«, »ldelezm«, »lumorz« in »ldelezzaposlz«.

Model 2:

Koeficienti pri spremenljivkah »ldelurez«, »lbdppc« in »lumorz« so statistično neznačilni, zato ne morem trditi, kakšen je vpliv teh spremenljivk na odvisno spremenljivko.

Razlaga elastičnosti:

- Če spremenljivko »ldelezm« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 10,385 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 5 %.
- Če spremenljivko »ldelezzaposlz« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 3,263 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.

Razlaga popravljenega multiplega determinacijskega koeficienta:

$R^2=0,284$: 28,4 odstotka variabilnosti odvisne spremenljivke »llocpor« je pojasnjeno z linearno odvisnostjo »llocpor« od neodvisnih spremenljivk »ldelurez«, »lbdppc«, »ldelezm«, »lumorz« in »ldelezzaposlz«.

Model 3:

Koeficient pri spremenljivkah »ldelurez«, »lbdppc« in »ldelezm« je statistično neznačilen, zato ne morem trditi, kakšen je vpliv teh spremenljivk na odvisno spremenljivko.

Razlaga elastičnosti:

- Če spremenljivko »lumorz« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 0,076 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 5 %.
- Če spremenljivko »ldelezzaposlz« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 3,136 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.

Model 4:

Koeficient pri spremenljivki »ldelezm« je statistično neznačilen, zato ne morem trditi, kakšen je vpliv te spremenljivke na odvisno spremenljivko.

Razlaga elastičnosti:

- Če spremenljivko »lbdppc« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 0,452 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.
- Če spremenljivko »lumorz« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 0,153 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.
- Če spremenljivko »ldelezzaposlz« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 3,052 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.
- Če spremenljivko »ldelurez« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 2,621 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.

Razlaga popravljenega multiplega determinacijskega koeficienta:

$R^2=0,654$: 65,4 odstotka variabilnosti odvisne spremenljivke »llocpor« je pojasnjeno z linearno odvisnostjo »llocpor« od neodvisnih spremenljivk »ldelurez«, »lbdppc«, »ldelezm«, »lumorz« in »ldelezzaposlz«.

Model 5:

Koeficienta pri spremenljivkah »ldelurez« in »ldelezm« sta statistično neznačilna, zato ne morem trditi, kakšen je vpliv teh spremenljivk na odvisno spremenljivko.

Razlaga elastičnosti:

- Če spremenljivko »lbdppc« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju znižala za 0,797 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.
- Če spremenljivko »lumorz« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 0,067 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 10 %.
- Če spremenljivko »ldelezzaposlz« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 1,644 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 5 %.

Razlaga popravljenega multiplega determinacijskega koeficienta:

$R^2=0,906$: 90,6 odstotka variabilnosti odvisne spremenljivke »llocpor« je pojasnjeno z linearno odvisnostjo »llocpor« od neodvisnih spremenljivk »ldelurez«, »lbdppc«, »ldelezm«, »lumorz« in »ldelezzaposlz«.

Model 6:

Razlaga elastičnosti:

- Če spremenljivko »lbdppc« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 1,247 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.
- Če spremenljivko »ldelezm« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju znižala za 30,565 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.

Razlaga popravljenega multiplega determinacijskega koeficienta:

$R^2=0,8$: 80 odstotkov variabilnosti odvisne spremenljivke »llocpor« je pojasnjeno z linearno odvisnostjo »llocpor« od neodvisnih spremenljivk »lbdppc« in »ldelezm«.

Model 7:

Razlaga elastičnosti:

- Če spremenljivko »lbdppc« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povišala za 1,618 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.
- Če spremenljivko »ldelezm« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju znižala za 16,538 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.

Razlaga popravljenega multiplega determinacijskega koeficienta:

$R^2=0,798$: 79,8 odstotka variabilnosti odvisne spremenljivke »llocpor« je pojasnjeno z linearno odvisnostjo »llocpor« od neodvisnih spremenljivk »lbdppc« in »ldelezm«.

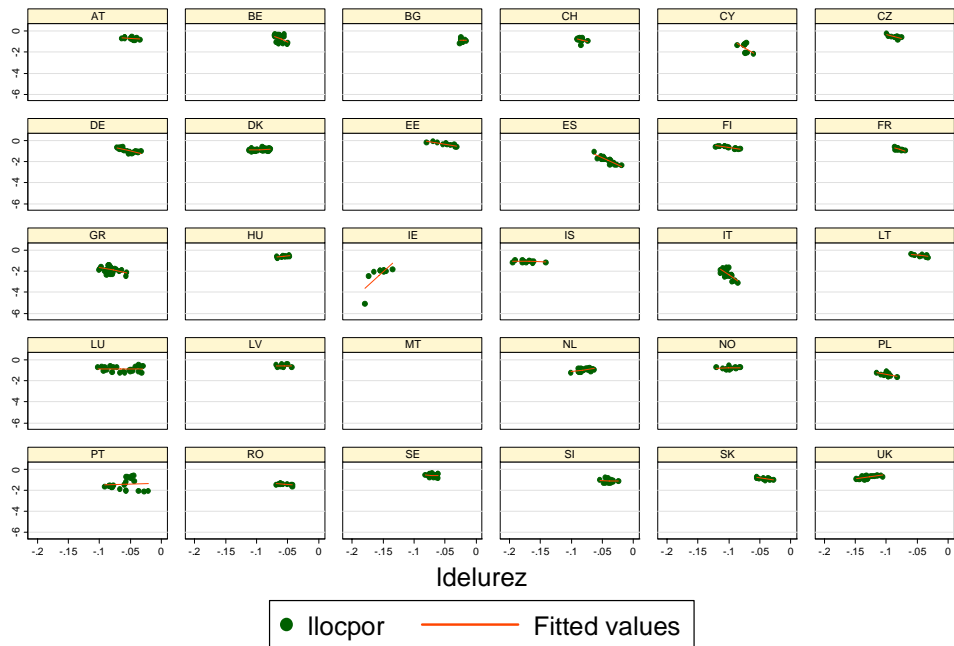
Model 8:

Razlaga elastičnosti:

- Če spremenljivko »lbdppc« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju povečala za 1,617 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.
- Če spremenljivko »ldelezm« povečamo za 1 %, se bo »llocpor« v povprečju znižala za 15,808 %, ob pogoju da ostanejo vse ostale spremenljivke nespremenjene. Trditev je postavljena z verjetnostjo 1 %.

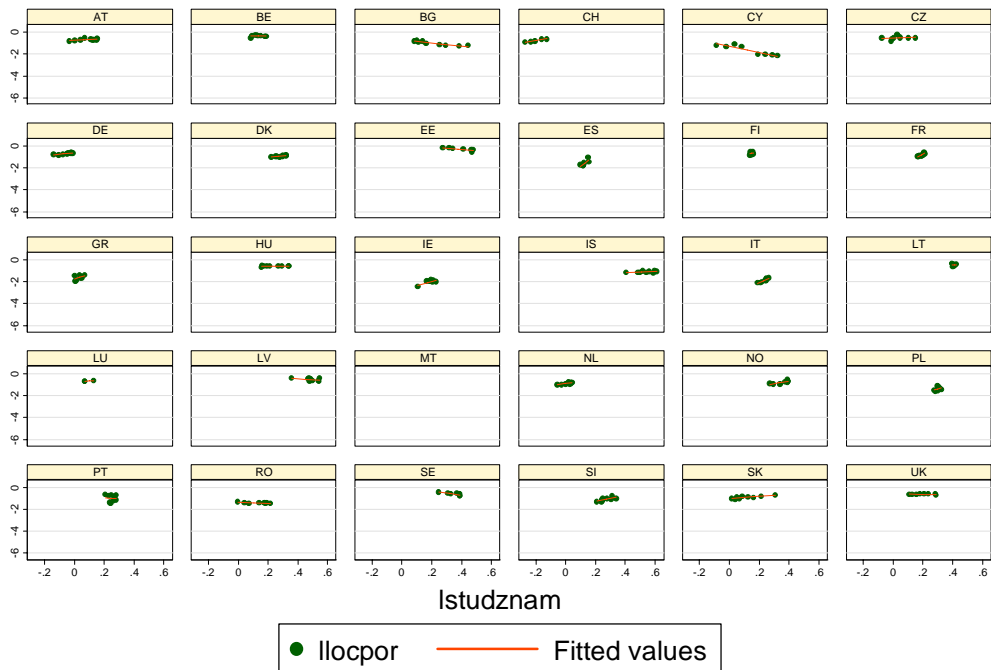
Priloga 2: Povezave med spremenljivkami po državah

Slika 9: Grafični prikaz povezave med spremenljivkama »ldelurez« in »llocpor« po državah

Graphs by drzava

Slika 10: Grafični prikaz povezave med spremenljivkama »lstudznam« in »llocpor« po državah

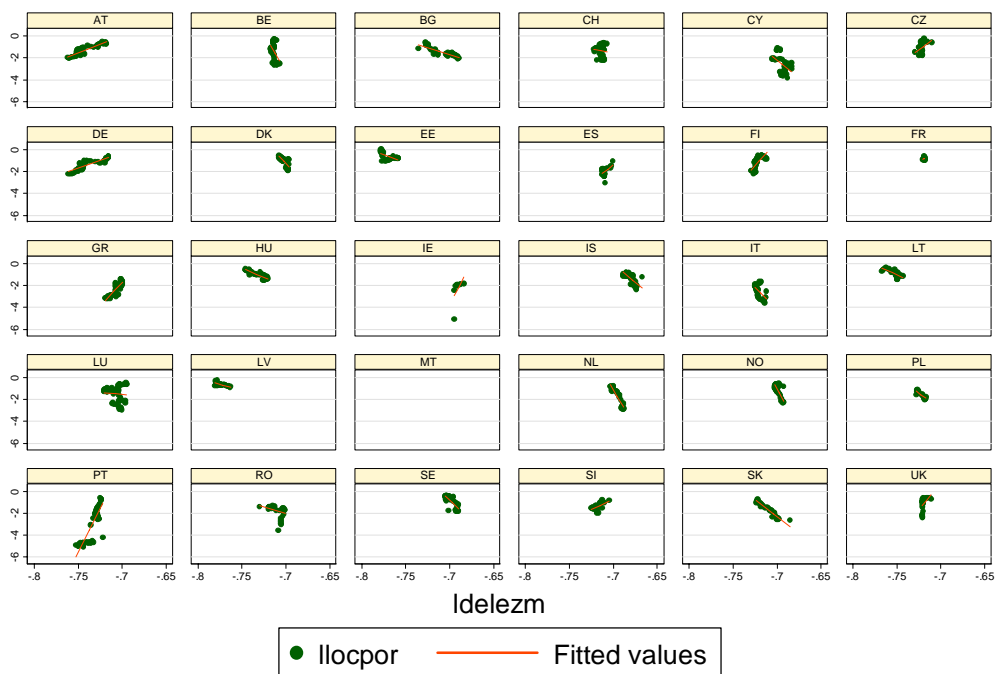
Graphs by drzava

Slika 11: Grafični prikaz povezave med spremenljivkama »Ibdppc« in »Ilocpor« po državah

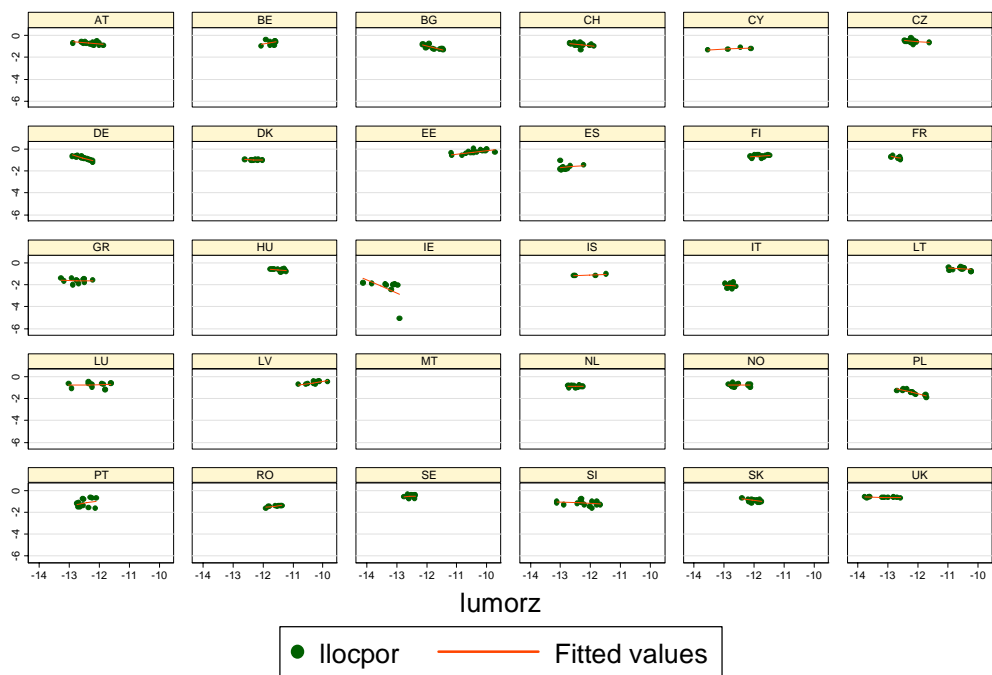
Graphs by drzava

Slika 12: Grafični prikaz povezave med spremenljivkama »Idelezm« in »Ilocpor« po državah

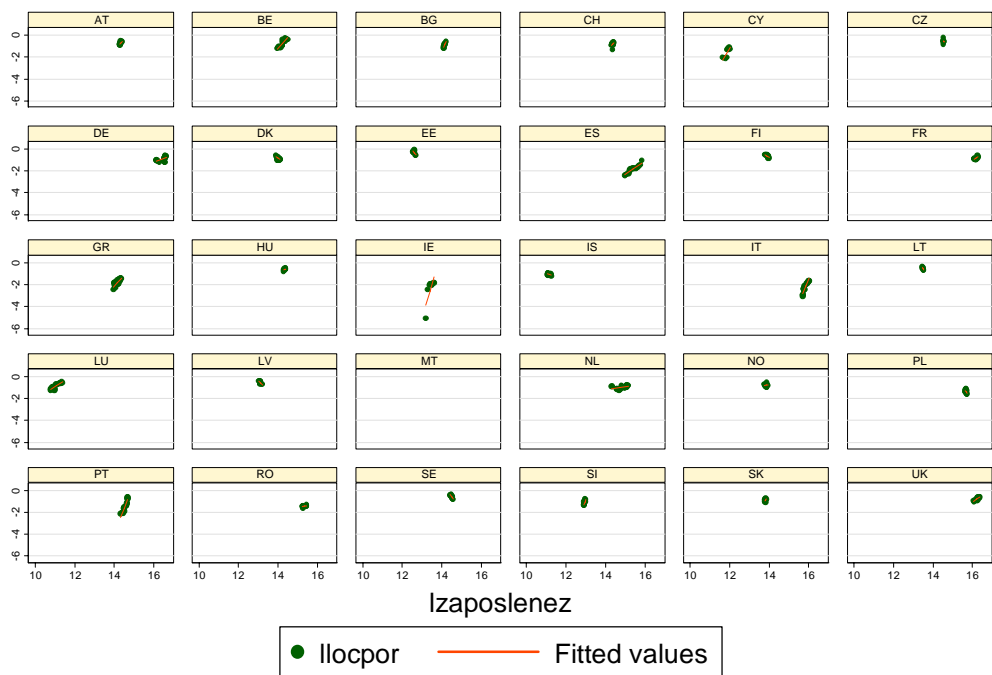
Graphs by drzava

Slika 13: Grafični prikaz povezave med spremenljivkama »lumorz« in »llocpor« po državah

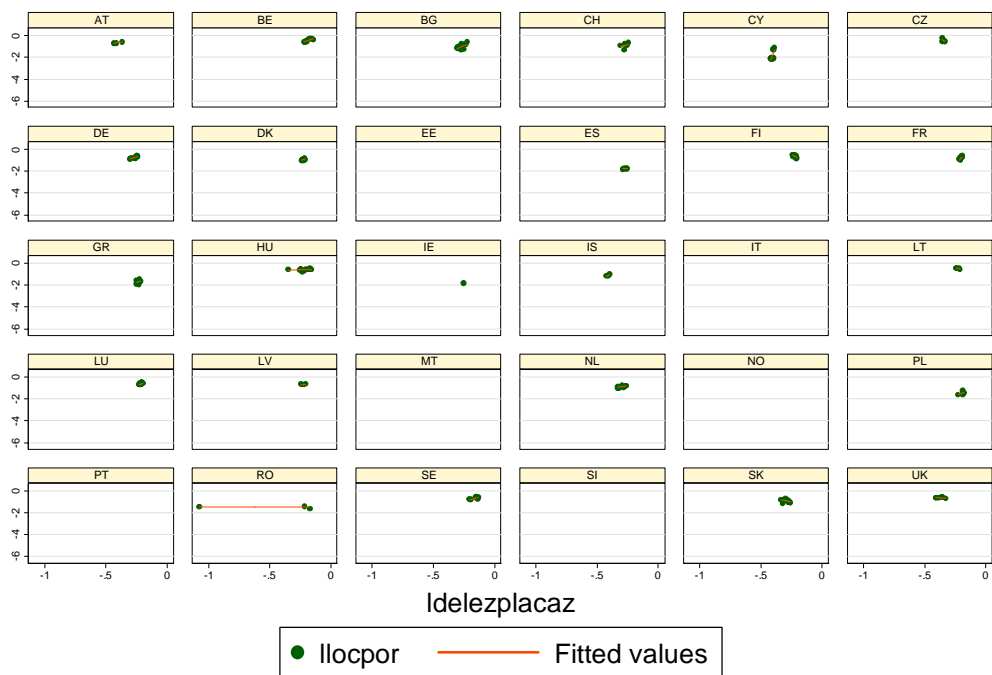
Graphs by drzava

Slika 14: Grafični prikaz povezave med spremenljivkama »lzaposlenez« in »llocpor« po državah

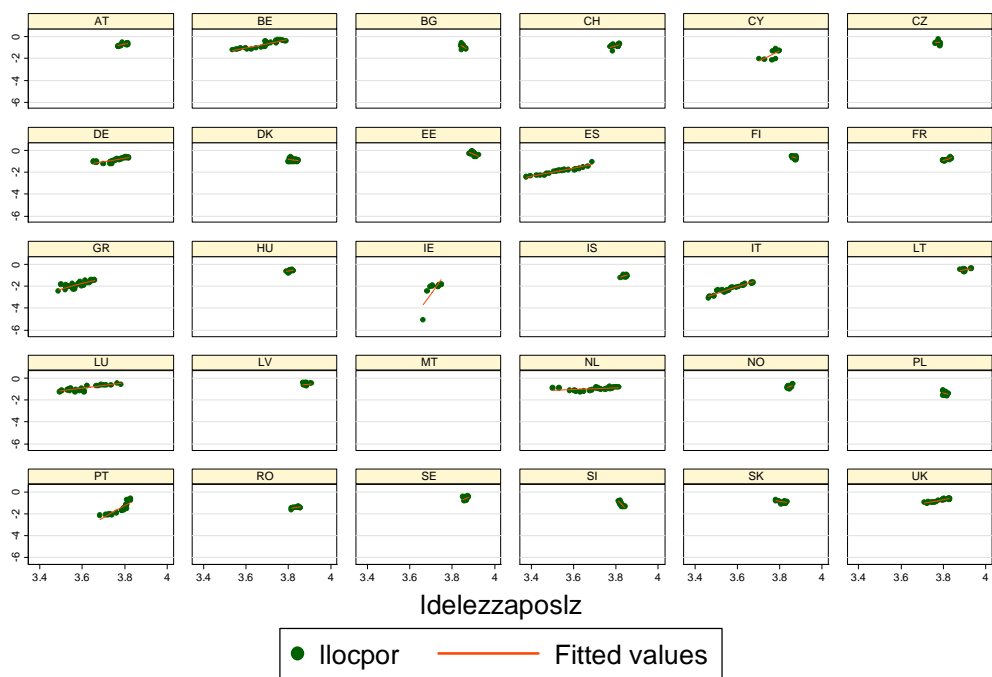
Graphs by drzava

Slika 15: Grafični prikaz povezave med spremenljivkama »Idelezplacaz« in »Ilocpor« po državah

Graphs by drzava

Slika 16: Grafični prikaz povezave med spremenljivkama »Idelezzaposlz« in »Ilocpor« po državah

Graphs by drzava

Priloga 3: Spremenljivke in njihove glavne komponente po državah

Tabela 8: Spremenljivke in njihove glavne komponente po državah

AT	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	49	-1,261	0,462	-2,014	-0,508	1,0000
	ldelurez	13	-0,048	0,009	-0,063	-0,035	-0,4498
	lbdppc	57	9,325	0,523	8,218	10,030	0,9645*
	ldelezm	48	-0,741	0,013	-0,762	-0,718	0,9198*
	lumorz	14	-12,280	0,271	-12,864	-11,861	-0,4456
	lstudznam	9	0,082	0,067	-0,032	0,152	0,5165
	ldelezzaposlz	13	3,794	0,018	3,767	3,815	0,7188*
	ldelezplacaz	3	-0,404	0,034	-0,433	-0,367	0,8583
BE	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	48	-1,404	0,805	-2,654	-0,278	1,0000
	ldelurez	25	-0,062	0,006	-0,071	-0,049	-0,4018*
	lbdppc	57	9,400	0,440	8,606	10,025	0,9674*
	ldelezm	48	-0,713	0,002	-0,717	-0,707	-0,3941*
	lumorz	8	-11,731	0,174	-12,059	-11,558	0,3096
	lstudznam	8	0,133	0,038	0,084	0,189	0,0894
	ldelezzaposlz	25	3,679	0,081	3,535	3,789	0,9226*
	ldelezplacaz	11	-0,179	0,027	-0,219	-0,138	0,7783*
BG	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	47	-1,599	0,401	-2,082	-0,595	1,0000
	ldelurez	7	-0,022	0,004	-0,026	-0,015	-0,0684
	lbdppc	57	8,404	0,403	7,409	8,959	0,5969*
	ldelezm	48	-0,704	0,014	-0,736	-0,689	-0,9016*
	lumorz	12	-11,812	0,255	-12,127	-11,455	-0,7783*
	lstudznam	9	0,219	0,131	0,084	0,443	-0,8988*
	ldelezzaposlz	8	3,850	0,009	3,842	3,865	-0,4611
	ldelezplacaz	12	-0,270	0,025	-0,308	-0,225	0,5326
CH	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	58	-1,504	0,559	-2,244	-0,632	1,0000
	ldelurez	12	-0,085	0,005	-0,091	-0,074	-0,2951
	lbdppc	57	9,728	0,267	9,112	10,064	0,8790*
	ldelezm	48	-0,714	0,003	-0,722	-0,707	-0,1013
	lumorz	14	-12,324	0,239	-12,697	-11,885	-0,3803
	lstudznam	5	-0,198	0,058	-0,270	-0,124	0,9679*
	ldelezzaposlz	12	3,797	0,016	3,771	3,815	0,4265
	ldelezplacaz	6	-0,270	0,023	-0,309	-0,245	0,4118
CY	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	44	-2,795	0,785	-3,840	-1,097	1,0000
	ldelurez	9	-0,073	0,007	-0,087	-0,060	-0,5151
	lbdppc	57	8,606	0,678	7,504	9,684	0,8941*
	ldelezm	33	-0,694	0,006	-0,706	-0,684	-0,5182*
	lumorz	4	-12,742	0,610	-13,530	-12,114	0,8114
	lstudznam	8	0,132	0,150	-0,084	0,323	-0,9331*
	ldelezzaposlz	9	3,766	0,032	3,702	3,797	0,6368
	ldelezplacaz	11	-0,405	0,012	-0,422	-0,387	0,6854*

»Se nadaljuje«

»Nadaljevanje«

CZ	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	48	-1,061	0,422	-1,744	-0,232	1,0000
	ldelurez	11	-0,086	0,007	-0,100	-0,076	-0,7351*
	lbdppc	18	9,111	0,114	8,964	9,366	0,5579*
	ldelezm	48	-0,722	0,003	-0,729	-0,711	0,3798*
	lumorz	14	-12,186	0,205	-12,449	-11,607	-0,3254
	lstudznam	9	0,032	0,067	-0,076	0,152	0,2332
	ldelezzaposlz	11	3,776	0,008	3,761	3,783	-0,1297
	ldelezplacaz	5	-0,345	0,012	-0,358	-0,331	-0,6983
DE	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	57	-1,420	0,537	-2,239	-0,582	1,0000
	ldelurez	25	-0,055	0,012	-0,071	-0,033	-0,7759*
	lbdppc	18	9,793	0,070	9,681	9,904	0,9244*
	ldelezm	48	-0,735	0,015	-0,761	-0,715	0,8754*
	lumorz	16	-12,566	0,224	-12,899	-12,210	-0,9199*
	lstudznam	9	-0,054	0,045	-0,140	-0,012	0,8528*
	ldelezzaposlz	25	3,740	0,059	3,654	3,822	0,8206*
	ldelezplacaz	11	-0,259	0,021	-0,305	-0,241	0,8566*
DK	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	53	-1,096	0,411	-1,854	-0,509	1,0000
	ldelurez	25	-0,093	0,011	-0,112	-0,078	0,1943
	lbdppc	57	9,546	0,390	8,845	10,119	0,7566*
	ldelezm	48	-0,702	0,004	-0,708	-0,696	-0,7661*
	lumorz	8	-12,289	0,178	-12,604	-12,024	-0,3418
	lstudznam	9	0,283	0,033	0,221	0,319	0,7655*
	ldelezzapo~z	25	3,826	0,015	3,799	3,846	-0,3491
	ldelezplacaz	12	-0,224	0,011	-0,239	-0,210	0,8357*
EE	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	42	-0,662	0,376	-1,563	0,062	1,0000
	ldelurez	11	-0,050	0,015	-0,080	-0,031	-0,8394*
	lbdppc	18	9,356	0,287	8,993	9,942	-0,4168
	ldelezm	38	-0,771	0,007	-0,778	-0,759	-0,5899*
	lumorz	14	-10,449	0,419	-11,169	-9,740	0,6529*
	lstudznam	9	0,411	0,080	0,274	0,481	-0,7906*
	ldelezzaposlz	11	3,900	0,012	3,881	3,923	-0,5351
	ldelezplacaz	0					*
ES	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	25	-1,990	0,412	-3,059	-1,056	1,0000
	ldelurez	21	-0,044	0,012	-0,066	-0,019	-0,8948*
	lbdppc	57	8,904	0,623	7,691	9,747	0,9042*
	ldelezm	48	-0,710	0,004	-0,716	-0,697	0,5256*
	lumorz	14	-12,829	0,202	-13,009	-12,210	0,2170
	lstudznam	9	0,129	0,019	0,100	0,156	0,7552*
	ldelezzaposlz	22	3,551	0,099	3,378	3,716	0,9644*
	ldelezplacaz	5	-0,268	0,016	-0,289	-0,252	0,7198
FI	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	54	-1,271	0,624	-2,234	-0,526	1,0000

»Se nadaljuje«

»Nadaljevanje«

FI	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	ldelurez	13	-0,100	0,013	-0,121	-0,081	-0,9125*
	lbdppc	57	9,297	0,491	8,355	10,059	0,9493*
	ldelezm	48	-0,722	0,005	-0,729	-0,712	0,7517*
	lumorz	14	-11,810	0,231	-12,133	-11,474	0,4572
	lstudznam	9	0,150	0,010	0,136	0,164	0,2096
	ldelezzaposlz	13	3,870	0,008	3,858	3,880	-0,5492
	ldelezplacaz	12	-0,220	0,013	-0,240	-0,206	-0,7725*
FR	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	11	-0,828	0,115	-0,962	-0,601	1,0000
	ldelurez	25	-0,078	0,005	-0,087	-0,069	-0,6580*
	lbdppc	57	9,449	0,437	8,570	10,017	0,5899
	ldelezm	17	-0,719	0,001	-0,720	-0,717	0,2120
	lumorz	6	-12,687	0,139	-12,891	-12,580	-0,7875
	lstudznam	9	0,190	0,017	0,164	0,213	0,9134*
	ldelezzaposlz	25	3,783	0,040	3,707	3,848	0,8612*
	ldelezplacaz	11	-0,205	0,007	-0,217	-0,193	0,7061*
GR	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	48	-2,373	0,617	-3,230	-1,418	1,0000
	ldelurez	25	-0,082	0,011	-0,100	-0,056	-0,4095*
	lbdppc	57	8,800	0,595	7,557	9,645	0,8790*
	ldelezm	48	-0,707	0,006	-0,719	-0,699	0,8673*
	lumorz	11	-12,741	0,311	-13,279	-12,212	-0,0967
	lstudznam	9	0,033	0,023	0,000	0,068	0,5397
	ldelezzaposlz	25	3,579	0,049	3,486	3,658	0,8133*
	ldelezplacaz	8	-0,232	0,013	-0,252	-0,219	0,2577
HU	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	48	-1,058	0,357	-1,675	-0,494	1,0000
	ldelurez	12	-0,056	0,007	-0,067	-0,046	0,6617*
	lbdppc	57	8,564	0,333	7,816	9,137	0,8450*
	ldelezm	45	-0,732	0,009	-0,746	-0,720	-0,8840*
	lumorz	13	-11,488	0,187	-11,763	-11,235	-0,4523
	lstudznam	9	0,237	0,076	0,156	0,343	0,2894
	ldelezzaposlz	12	3,811	0,011	3,789	3,823	0,5069
	ldelezplacaz	12	-0,214	0,052	-0,347	-0,156	0,1940
IE	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	9	-2,369	1,042	-5,103	-1,838	1,0000
	ldelurez	24	-0,173	0,020	-0,205	-0,135	0,7191*
	lbdppc	57	9,024	0,613	8,147	10,232	0,7377*
	ldelezm	48	-0,688	0,006	-0,700	-0,680	0,5197
	lumorz	13	-13,269	0,442	-14,130	-12,462	-0,4525
	lstudznam	8	0,188	0,037	0,108	0,229	0,7469
	ldelezzaposlz	25	3,606	0,120	3,423	3,761	0,7306*
	ldelezplacaz	1	-0,254	,	-0,254	-0,254	,*
IS	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	47	-1,368	0,487	-2,377	-0,815	1,0000
	ldelurez	13	-0,171	0,014	-0,195	-0,142	-0,1689

»Se nadaljuje«

»Nadaljevanje«

IS	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	lbdppc	57	9,407	0,471	8,531	10,114	0,9087*
	ldelezm	48	-0,680	0,006	-0,689	-0,666	-0,7464*
	lumorz	4	-12,105	0,530	-12,566	-11,483	0,7230
	lstudznam	9	0,535	0,066	0,405	0,615	0,3750
	ldelezzaposlz	13	3,839	0,012	3,815	3,855	0,3616
	ldelezplacaz	4	-0,411	0,012	-0,426	-0,399	0,8232
IT	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	36	-2,583	0,574	-3,548	-1,629	1,0000
	ldelurez	25	-0,101	0,007	-0,113	-0,086	-0,6833*
	lbdppc	57	9,273	0,510	8,161	9,886	0,8721*
	ldelezm	48	-0,718	0,005	-0,725	-0,710	-0,5414*
	lumorz	11	-12,797	0,100	-12,970	-12,616	-0,0269
	lstudznam	9	0,239	0,028	0,189	0,278	0,9522*
	ldelezzaposlz	25	3,568	0,066	3,465	3,675	0,9637*
	ldelezplacaz	0					*
LT	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	48	-1,135	0,575	-2,477	-0,358	1,0000
	ldelurez	9	-0,045	0,010	-0,060	-0,033	-0,7128*
	lbdppc	18	8,854	0,229	8,494	9,241	-0,2125
	ldelezm	38	-0,754	0,007	-0,767	-0,743	-0,8127*
	lumorz	14	-10,575	0,223	-10,982	-10,226	-0,2589
	lstudznam	9	0,408	0,009	0,397	0,426	0,1406
	ldelezzaposlz	10	3,903	0,016	3,881	3,932	0,4001
	ldelezplacaz	4	-0,227	0,018	-0,243	-0,208	-0,5003
LU	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	58	-1,780	0,915	-3,230	-0,500	1,0000
	ldelurez	25	-0,060	0,023	-0,102	-0,029	-0,0562
	lbdppc	57	9,691	0,468	8,954	10,530	0,9470*
	ldelezm	48	-0,706	0,007	-0,720	-0,695	-0,0684
	lumorz	12	-12,187	0,457	-13,027	-11,606	0,0582
	lstudznam	3	0,089	0,037	0,068	0,132	0,9995*
	ldelezzaposlz	25	3,617	0,083	3,492	3,783	0,8375*
	ldelezplacaz	11	-0,215	0,009	-0,229	-0,195	0,5573
LV	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	48	-0,741	0,291	-1,526	-0,262	1,0000
	ldelurez	10	-0,057	0,008	-0,068	-0,043	0,0138
	lbdppc	18	8,987	0,277	8,597	9,512	-0,8509*
	ldelezm	38	-0,775	0,005	-0,781	-0,763	-0,6581*
	lumorz	12	-10,288	0,248	-10,810	-9,841	0,7145*
	lstudznam	9	0,488	0,058	0,360	0,549	-0,3899
	ldelezzaposlz	10	3,886	0,012	3,869	3,907	0,1604
	ldelezplacaz	4	-0,228	0,019	-0,246	-0,203	0,0590
MT	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	0					,
	ldelurez	8	-0,097	0,022	-0,123	-0,065	*
	lbdppc	57	8,246	0,926	6,792	9,422	*

»Se nadaljuje«

»Nadaljevanje«

MT	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	ldelezm	29	-0,703	0,008	-0,722	-0,688	,*
	lumorz	9	-12,099	0,644	-12,907	-11,266	,*
	lstudznam	8	0,214	0,081	0,060	0,282	,*
	ldelezzaposlz	8	3,419	0,025	3,385	3,465	,*
	ldelezplacaz	0					,*
NL	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	58	-1,730	0,827	-2,863	-0,764	1,0000
	ldelurez	23	-0,079	0,009	-0,101	-0,063	0,4957*
	lbdppc	57	9,470	0,404	8,695	10,060	0,9160*
	ldelezm	48	-0,697	0,005	-0,704	-0,688	-0,9540*
	lumorz	14	-12,512	0,163	-12,761	-12,234	-0,1175
	lstudznam	9	0,014	0,035	-0,056	0,044	0,6934*
	ldelezzaposlz	23	3,700	0,089	3,500	3,813	0,5133*
	ldelezplacaz	10	-0,303	0,027	-0,332	-0,266	0,5293
NO	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	58	-1,517	0,729	-2,580	-0,524	1,0000
	ldelurez	13	-0,098	0,011	-0,120	-0,081	0,2208
	lbdppc	57	9,472	0,506	8,600	10,242	0,9620*
	ldelezm	48	-0,698	0,004	-0,703	-0,692	-0,8291*
	lumorz	13	-12,529	0,266	-12,856	-12,131	-0,0647
	lstudznam	9	0,359	0,046	0,270	0,393	0,7307*
	ldelezzaposlz	13	3,849	0,008	3,835	3,861	0,5479
	ldelezplacaz	0					,*
PL	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	48	-1,892	0,376	-2,802	-1,119	1,0000
	ldelurez	11	-0,099	0,009	-0,115	-0,082	-0,5570
	lbdppc	57	8,474	0,345	7,803	9,105	0,8918*
	ldelezm	18	-0,722	0,004	-0,728	-0,717	-0,8535*
	lumorz	12	-12,178	0,319	-12,710	-11,726	-0,8693*
	lstudznam	9	0,302	0,016	0,274	0,323	0,2719
	ldelezzaposlz	11	3,808	0,009	3,797	3,822	-0,2478
	ldelezplacaz	5	-0,193	0,018	-0,224	-0,177	0,3946
PT	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	50	-2,816	1,532	-5,075	-0,607	1,0000
	ldelurez	22	-0,058	0,019	-0,091	-0,020	0,0518
	lbdppc	57	8,769	0,622	7,643	9,559	0,8977*
	ldelezm	48	-0,732	0,008	-0,752	-0,722	0,8333*
	lumorz	13	-12,470	0,221	-12,737	-12,107	0,2731
	lstudznam	9	0,250	0,025	0,209	0,282	-0,0924
	ldelezzaposlz	22	3,785	0,042	3,684	3,830	0,8601*
	ldelezplacaz	0					,*
RO	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	43	-1,789	0,504	-3,598	-1,290	1,0000
	ldelurez	11	-0,056	0,010	-0,068	-0,042	-0,5431
	lbdppc	57	7,952	0,368	7,075	8,368	0,2106
	ldelezm	40	-0,709	0,007	-0,730	-0,700	-0,3500*

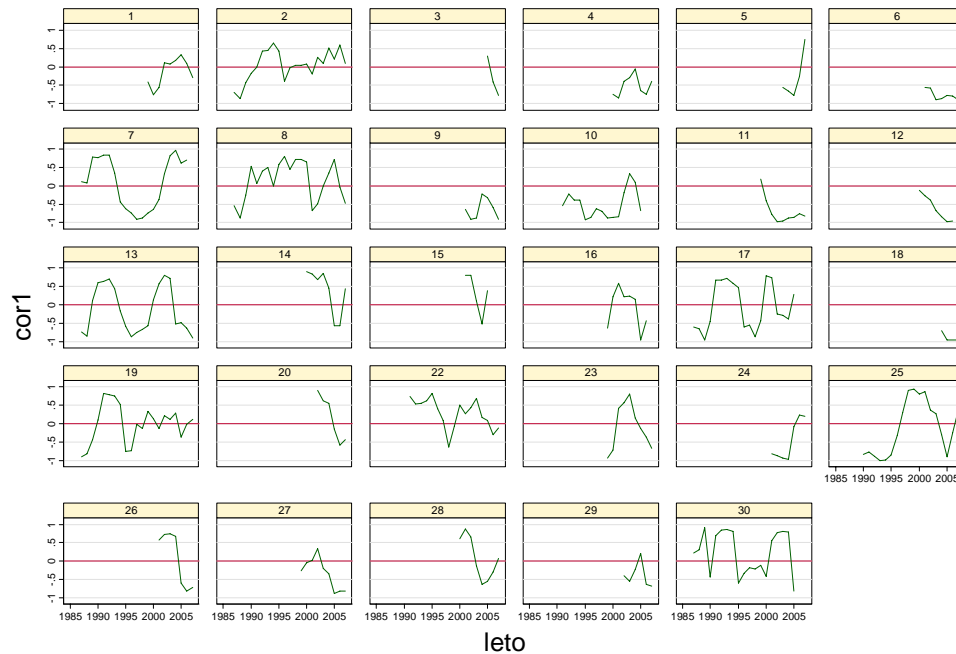
»Se nadaljuje«

»Nadaljevanje«

RO	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	lumorz	9	-11,588	0,200	-11,903	-11,373	0,8115*
	lstudznam	9	0,132	0,077	-0,004	0,217	-0,5553
	ldelezzaposlz	11	3,836	0,016	3,813	3,857	0,4829
	ldelezplacaz	4	-0,192	0,024	-0,213	-0,169	-0,0490
SE	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	48	-0,904	0,485	-1,852	-0,401	1,0000
	ldelurez	13	-0,069	0,007	-0,082	-0,061	-0,1292
	lbdppc	57	9,501	0,356	8,816	10,079	0,7511*
	ldelezm	48	-0,699	0,005	-0,705	-0,689	-0,7950*
	lumorz	13	-12,524	0,112	-12,747	-12,373	0,1145
	lstudznam	9	0,355	0,050	0,249	0,389	-0,7525
	ldelezzaposlz	13	3,866	0,007	3,852	3,876	0,3531
	ldelezplacaz	8	-0,165	0,031	-0,208	-0,131	0,7397*
SI	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	48	-1,633	0,399	-2,250	-0,779	1,0000
	ldelurez	12	-0,040	0,008	-0,054	-0,024	-0,1075
	lbdppc	18	9,392	0,168	9,139	9,689	0,9090*
	ldelezm	33	-0,719	0,005	-0,725	-0,705	0,5698*
	lumorz	14	-12,275	0,477	-13,122	-11,668	-0,2789
	lstudznam	9	0,269	0,042	0,209	0,339	0,7504*
	ldelezzaposlz	12	3,826	0,009	3,812	3,843	-0,8164*
	ldelezplacaz	0					,*
SK	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	48	-1,704	0,596	-2,629	-0,713	1,0000
	ldelurez	10	-0,042	0,009	-0,054	-0,028	-0,6555*
	lbdppc	18	8,985	0,164	8,726	9,311	0,7718*
	ldelezm	48	-0,710	0,009	-0,723	-0,685	-0,9640*
	lumorz	12	-12,012	0,194	-12,409	-11,740	-0,5020
	lstudznam	9	0,119	0,095	0,016	0,310	0,7923*
	ldelezzaposlz	10	3,810	0,019	3,782	3,833	-0,5249
	ldelezplacaz	11	-0,297	0,026	-0,336	-0,255	-0,3974
UK	Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min	Max	Kor. z llocpor
	llocpor	41	-1,125	0,557	-2,415	-0,601	1,0000
	ldelurez	25	-0,127	0,014	-0,149	-0,101	0,6785*
	lbdppc	57	9,438	0,348	8,845	10,042	0,8682*
	ldelezm	47	-0,719	0,003	-0,724	-0,710	0,4291*
	lumorz	12	-13,209	0,436	-13,776	-12,568	-0,4348
	lstudznam	9	0,209	0,071	0,108	0,294	-0,0857
	ldelezzaposlz	25	3,790	0,038	3,710	3,830	0,9181*
	ldelezplacaz	10	-0,362	0,028	-0,411	-0,326	-0,1239

Priloga 4: Slike gibanja korelacijskih koeficientov v času za posamezno državo

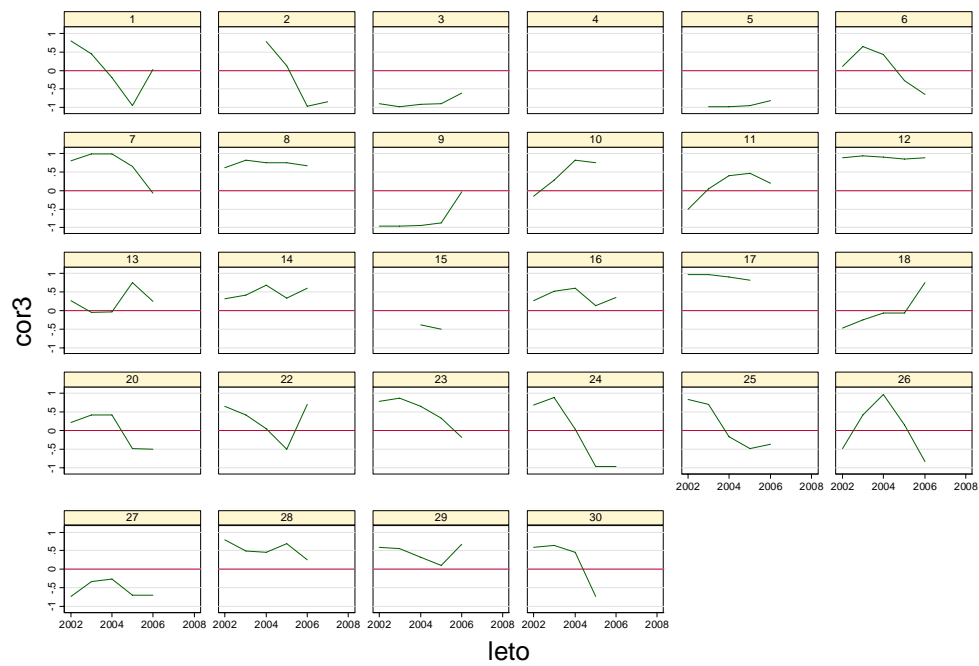
Slika 17: Grafični prikaz gibanja korelacijskih koeficientov med odvisno spremenljivko in neodvisno spremenljivko »ldelurez« (število delovnih ur, ki jih ženske opravijo v enem tednu)*

Graphs by id

***Legenda:** 1 = Avstrija, 2 = Belgija, 3 = Bolgarija, 4 = Švica, 5 = Ciper, 6 = Češka, 7 = Nemčija, 8 = Danska, 9 = Estonija, 10 = Španija, 11 = Finska, 12 = Francija, 13 = Grčija, 14 = Madžarska, 15 = Irska, 16 = Islandija, 17 = Italija, 18 = Litva, 19 = Luksemburg, 20 = Latvija, 21 = Malta, 22 = Nizozemska, 23 = Norveška, 24 = Poljska, 25 = Portugalska, 26 = Romunija, 27 = Švedska, 28 = Slovenija, 29 = Slovaška, 30 = Velika Britanija

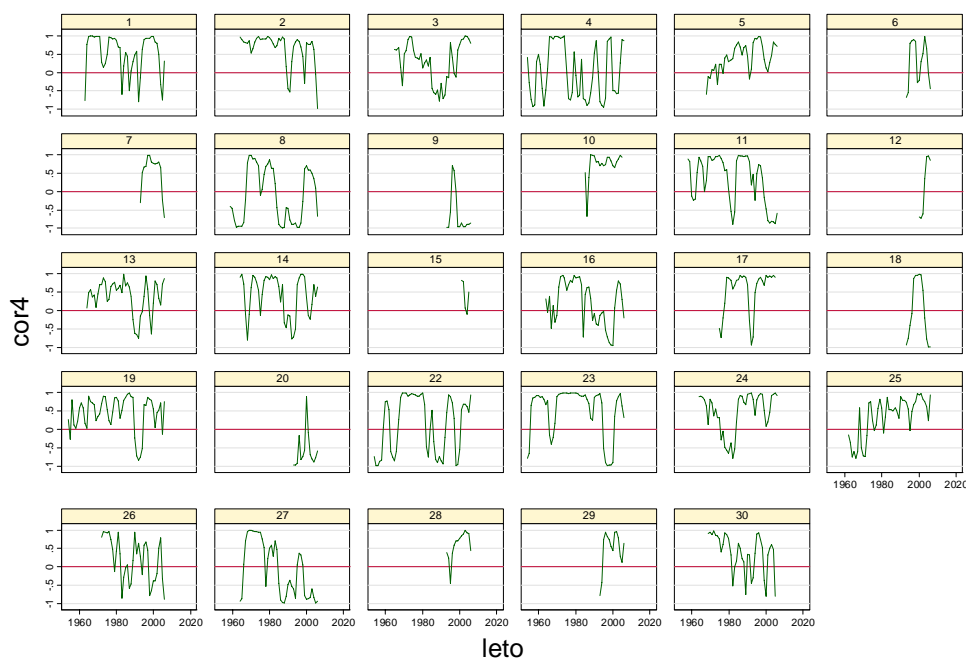
Slika 18: Grafični prikaz gibanja korelacijskih koeficientov med odvisno spremenljivko in neodvisno spremenljivko »lstudznam« (število študentk glede na študente)*

Graphs by id

***Legenda:** 1 = Avstrija, 2 = Belgija, 3 = Bolgarija, 4 = Švica, 5 = Ciper, 6 = Češka, 7 = Nemčija, 8 = Danska, 9 = Estonija, 10 = Španija, 11 = Finska, 12 = Francija, 13 = Grčija, 14 = Madžarska, 15 = Irska, 16 = Islandija, 17 = Italija, 18 = Litva, 19 = Luksemburg, 20 = Latvija, 21 = Malta, 22 = Nizozemska, 23 = Norveška, 24 = Poljska, 25 = Portugalska, 26 = Romunija, 27 = Švedska, 28 = Slovenija, 29 = Slovaška, 30 = Velika Britanija

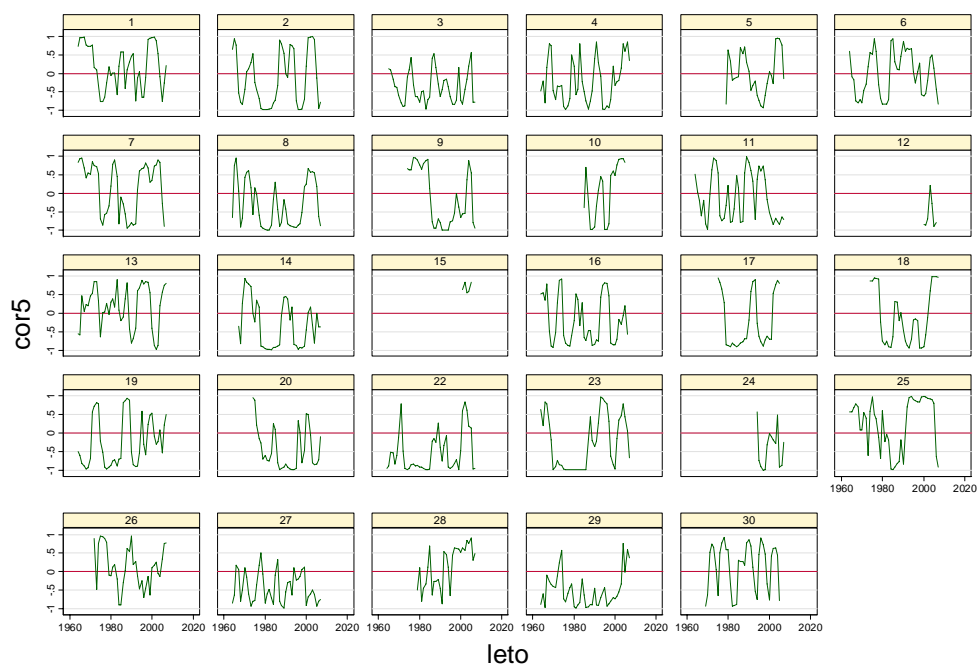
Slika 19: Grafični prikaz gibanja korelacijskih koeficientov med odvisno spremenljivko in neodvisno spremenljivko »lbdppc« (bruto domači proizvod na prebivalca)*

Graphs by id

***Legenda:** 1 = Avstrija, 2 = Belgija, 3 = Bolgarija, 4 = Švica, 5 = Ciper, 6 = Češka, 7 = Nemčija, 8 = Danska, 9 = Estonija, 10 = Španija, 11 = Finska, 12 = Francija, 13 = Grčija, 14 = Madžarska, 15 = Irska, 16 = Islandija, 17 = Italija, 18 = Litva, 19 = Luksemburg, 20 = Latvija, 21 = Malta, 22 = Nizozemska, 23 = Norveška, 24 = Poljska, 25 = Portugalska, 26 = Romunija, 27 = Švedska, 28 = Slovenija, 29 = Slovaška, 30 = Velika Britanija

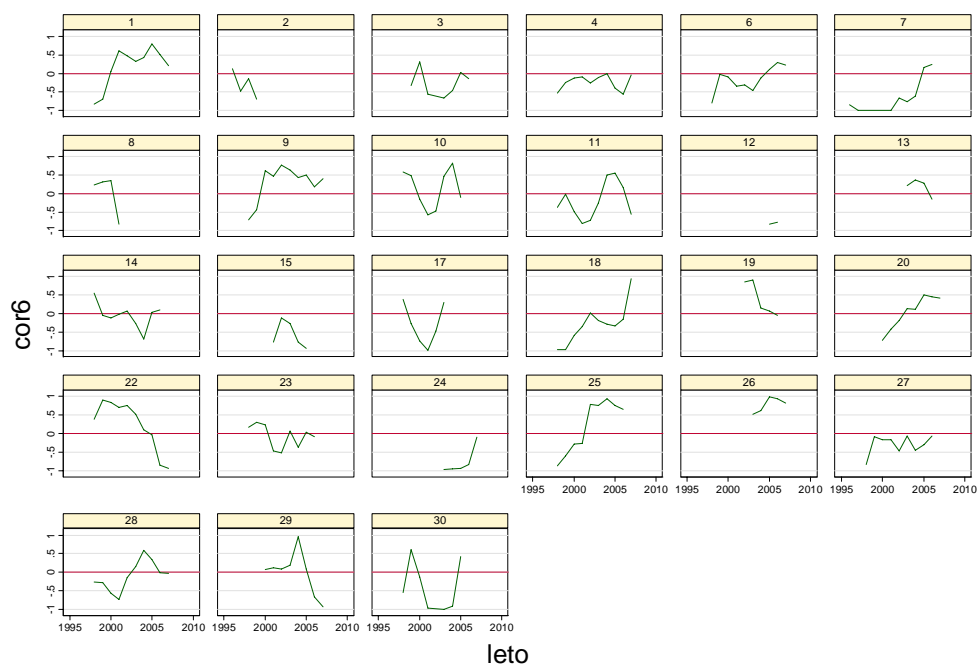
Slika 20: Grafični prikaz gibanja korelacijskih koeficientov med odvisno spremenljivko in neodvisno spremenljivko »ldelezm« (delež moških med prebivalci)*

Graphs by id

***Legenda:** 1 = Avstrija, 2 = Belgija, 3 = Bolgarija, 4 = Švica, 5 = Ciper, 6 = Češka, 7 = Nemčija, 8 = Danska, 9 = Estonija, 10 = Španija, 11 = Finska, 12 = Francija, 13 = Grčija, 14 = Madžarska, 15 = Irska, 16 = Islandija, 17 = Italija, 18 = Litva, 19 = Luksemburg, 20 = Latvija, 21 = Malta, 22 = Nizozemska, 23 = Norveška, 24 = Poljska, 25 = Portugalska, 26 = Romunija, 27 = Švedska, 28 = Slovenija, 29 = Slovaška, 30 = Velika Britanija

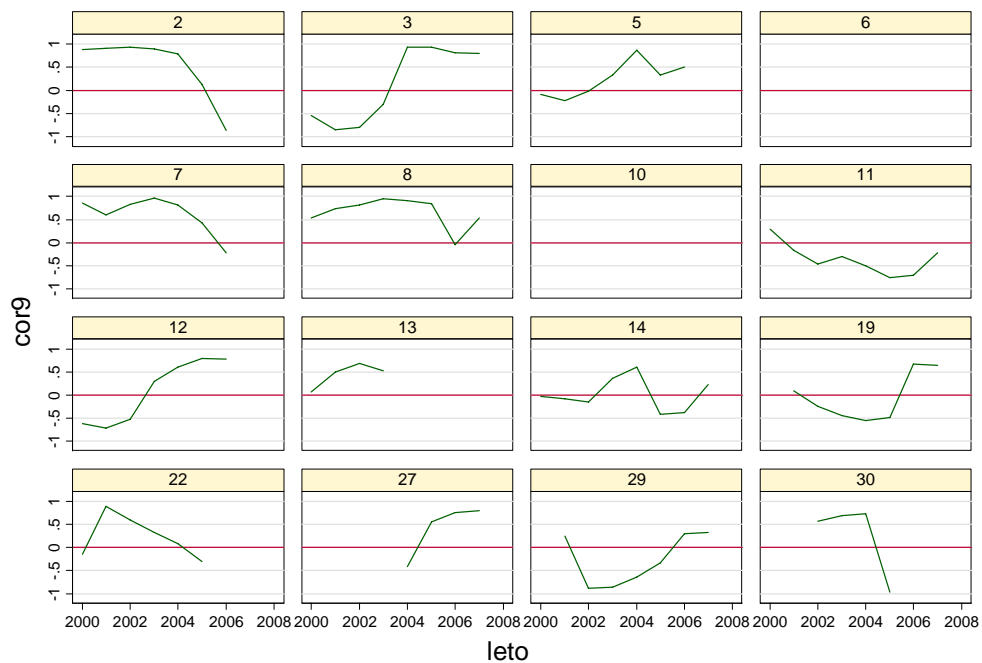
Slika 21: Grafični prikaz gibanja korelacijskih koeficientov med odvisno spremenljivko in neodvisno spremenljivko »lumorz« (število umorjenih žensk na prebivalca)*

Graphs by id

***Legenda:** 1 = Avstrija, 2 = Belgija, 3 = Bolgarija, 4 = Švica, 5 = Ciper, 6 = Češka, 7 = Nemčija, 8 = Danska, 9 = Estonija, 10 = Španija, 11 = Finska, 12 = Francija, 13 = Grčija, 14 = Madžarska, 15 = Irska, 16 = Islandija, 17 = Italija, 18 = Litva, 19 = Luksemburg, 20 = Latvija, 21 = Malta, 22 = Nizozemska, 23 = Norveška, 24 = Poljska, 25 = Portugalska, 26 = Romunija, 27 = Švedska, 28 = Slovenija, 29 = Slovaška, 30 = Velika Britanija

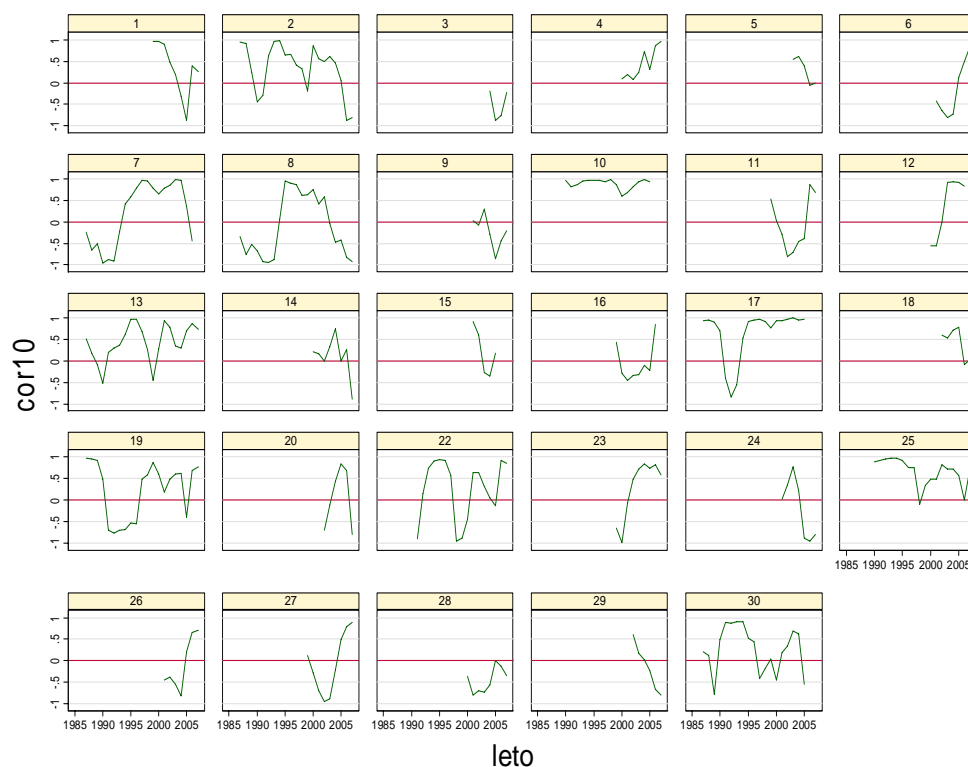
Slika 22: Grafični prikaz gibanja korelacijskih koeficientov med odvisno spremenljivko in neodvisno spremenljivko »ldelezplacaz« (delež ženske plače glede na moško)*

Graphs by id

***Legenda:** 1 = Avstrija, 2 = Belgija, 3 = Bolgarija, 4 = Švica, 5 = Ciper, 6 = Češka, 7 = Nemčija, 8 = Danska, 9 = Estonija, 10 = Španija, 11 = Finska, 12 = Francija, 13 = Grčija, 14 = Madžarska, 15 = Irska, 16 = Islandija, 17 = Italija, 18 = Litva, 19 = Luksemburg, 20 = Latvija, 21 = Malta, 22 = Nizozemska, 23 = Norveška, 24 = Poljska, 25 = Portugalska, 26 = Romunija, 27 = Švedska, 28 = Slovenija, 29 = Slovaška, 30 = Velika Britanija

Slika 23: Grafični prikaz gibanja korelacijskih koeficientov med odvisno spremenljivko in neodvisno spremenljivko »Idelezaposlz« (delež zaposlenih žensk glede na celotno število zaposlenih)*

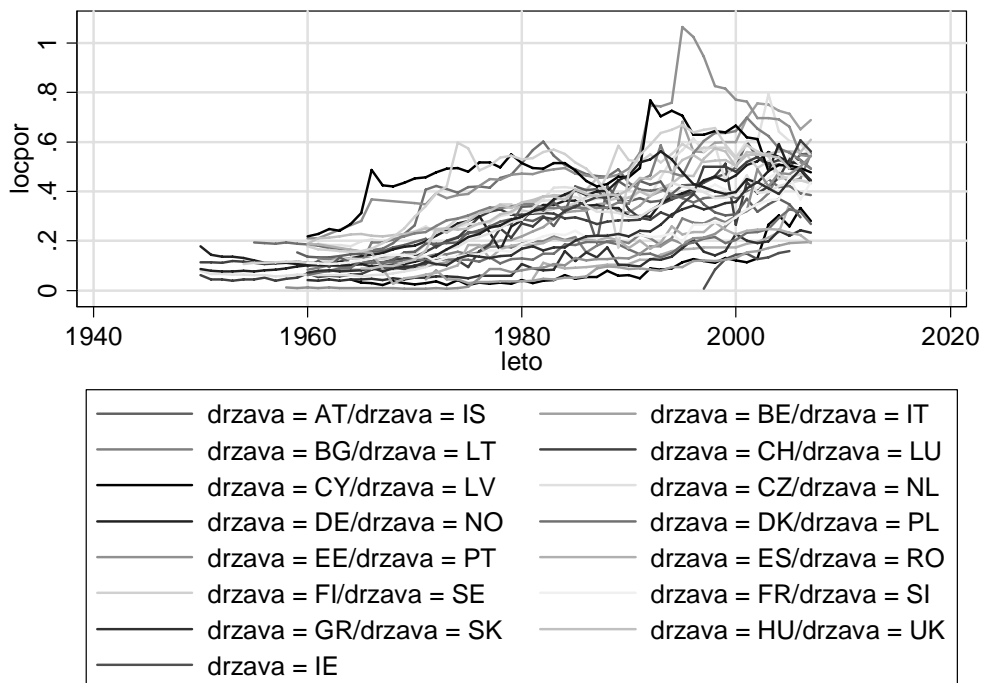

Graphs by id

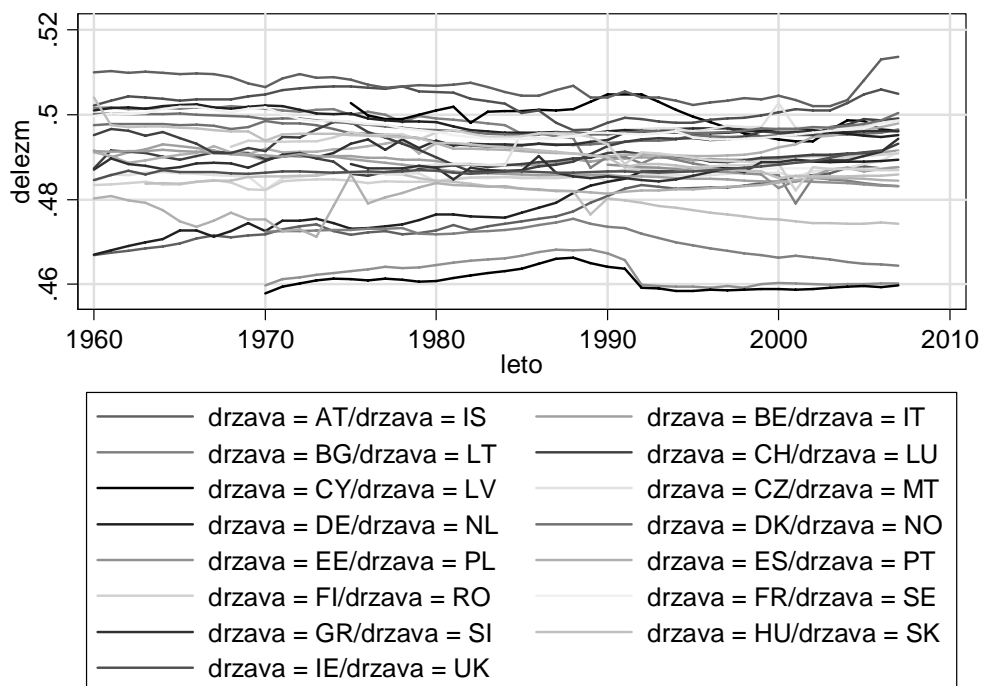
***Legenda:** 1 = Avstrija, 2 = Belgija, 3 = Bolgarija, 4 = Švica, 5 = Ciper, 6 = Češka, 7 = Nemčija, 8 = Danska, 9 = Estonija, 10 = Španija, 11 = Finska, 12 = Francija, 13 = Grčija, 14 = Madžarska, 15 = Irska, 16 = Islandija, 17 = Italija, 18 = Litva, 19 = Luksemburg, 20 = Latvija, 21 = Malta, 22 = Nizozemska, 23 = Norveška, 24 = Poljska, 25 = Portugalska, 26 = Romunija, 27 = Švedska, 28 = Slovenija, 29 = Slovaška, 30 = Velika Britanija

Priloga 5: Grafični prikazi gibanja spremenljivk v času

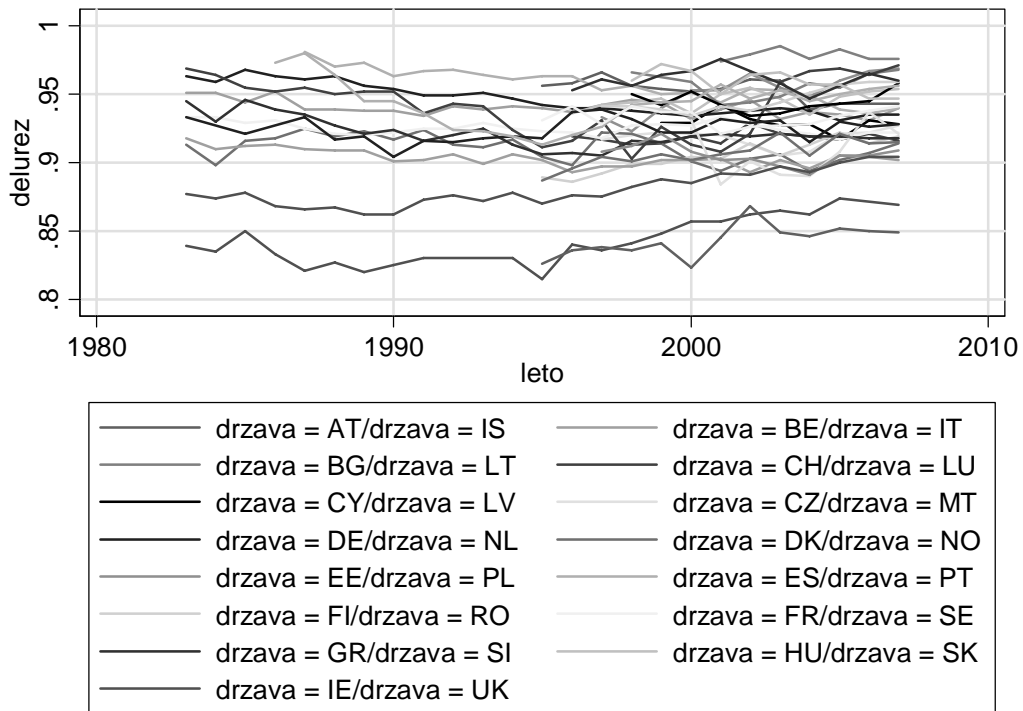
Slika 24: Grafični prikaz gibanja spremenljivke »locpor« (količnik med številom ločitev in številom porok) v obdobju

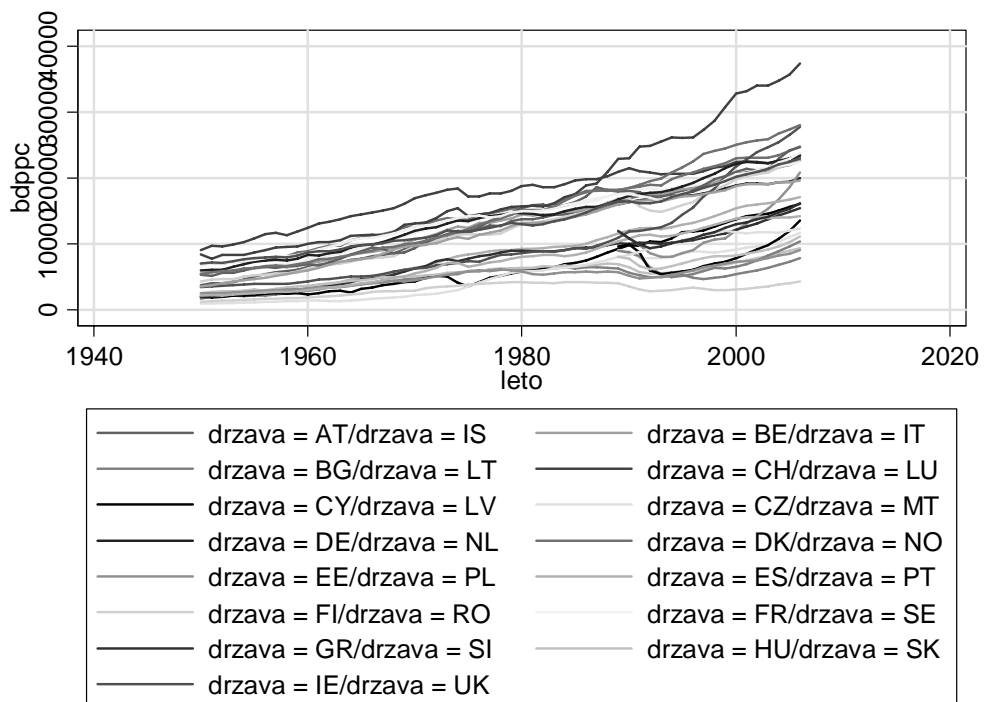
Slika 25: Grafični prikaz gibanja spremenljivke »delezm« (delež moških med prebivalci) v obdobju

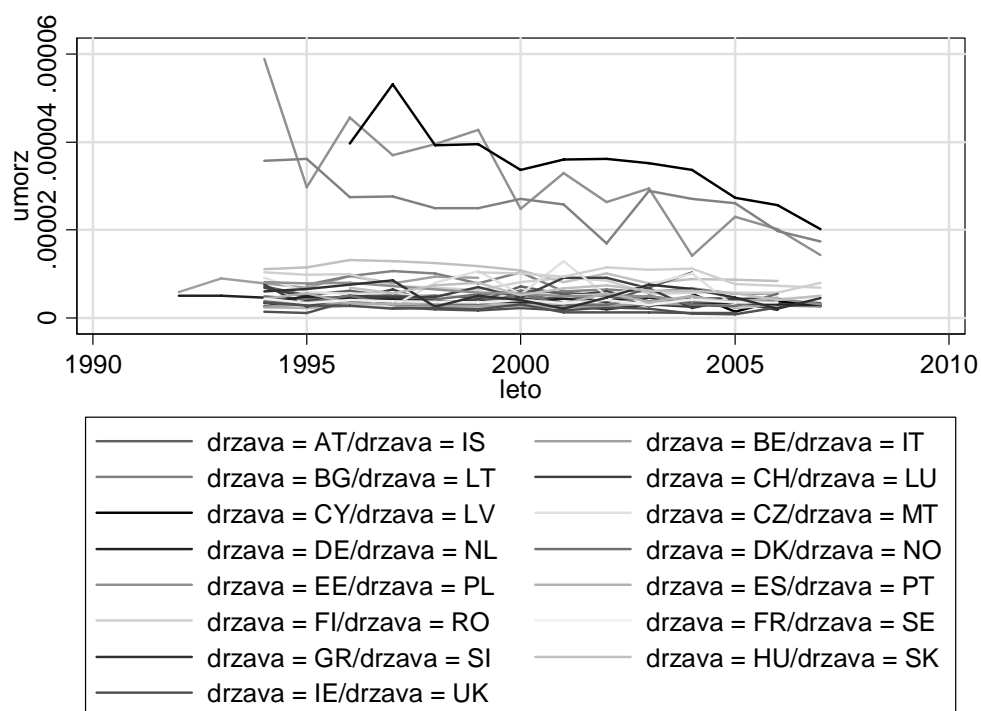
Slika 26: Grafični prikaz gibanja spremenljivke »delurez« (količnik števila delovnih ur, ki jih ženske opravijo v enem tednu in števila delovnih ur, ki jih moški opravijo v enem tednu) v obdobju

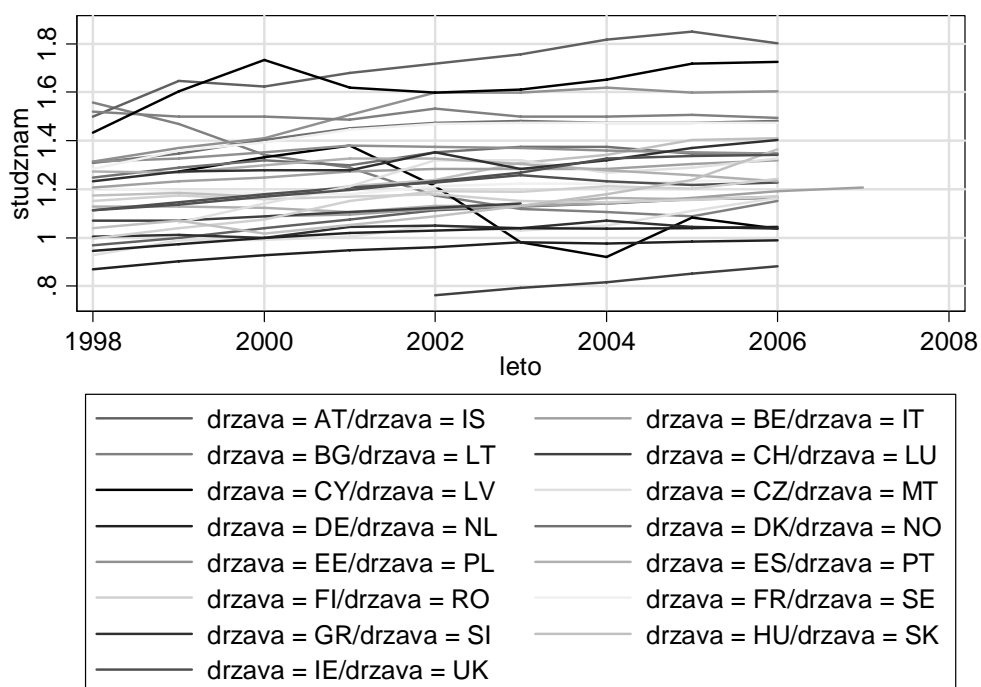
Slika 27: Grafični prikaz gibanja spremenljivke »bdppc« (bruto domači proizvod na prebivalca) v obdobju

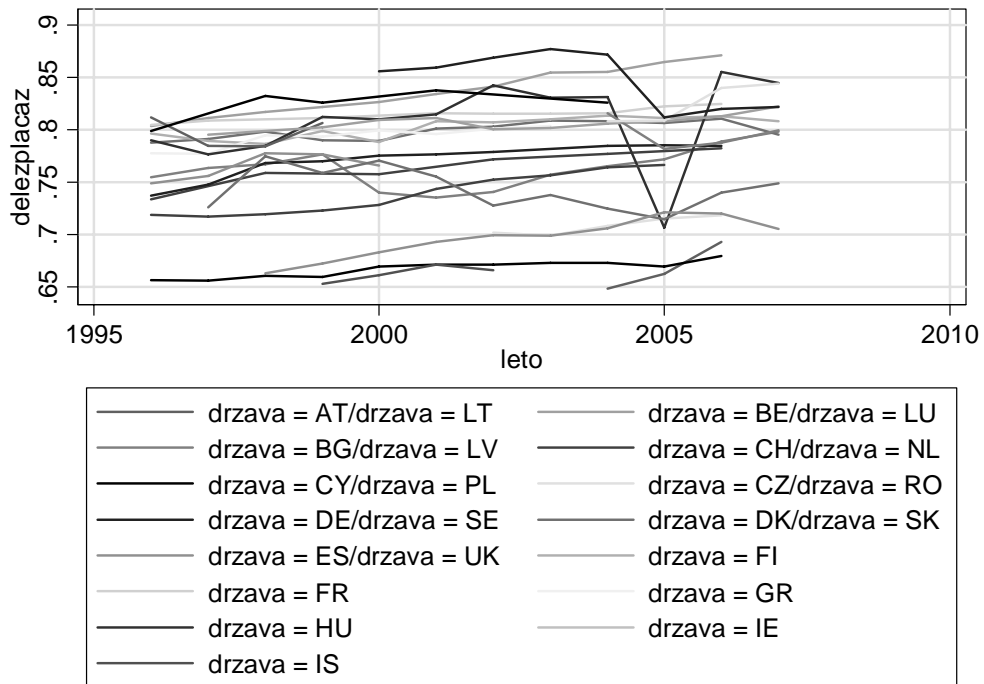
Slika 28: Grafični prikaz gibanja spremenljivke »umorz« (število umorjenih žensk na prebivalca) v obdobju

Slika 29: Grafični prikaz gibanja spremenljivke »studznam« (število študentk glede na študente) v obdobju

Slika 30: Grafični prikaz gibanja spremenljivke »delezplacaz« (delež ženske plače glede na moško) v obdobju

Slika 31: Grafični prikaz gibanja spremenljivke »delezaposlz« (delež zaposlenih žensk glede na celotno število zaposlenih) v obdobju

